

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΜΑΡΤΙΟΥ, 1858.

ΤΟΜΟΣ Η'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 192.

ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ.

—ooo—

Φίλτατε φίλων!

Λαμβάνω εις χείρας τόν κάλαμον διὰ νὰ κάμω κοινόν μετά σοῦ εἴ τι πρό ὀλίγου ἐξετάζων πύρα περιεχόμενον εις κάποια χειρόγραφα, τὰ ὅποια ἄλλοτε σέ ἔλεγα ὅτι ἀπέκρησεν ὁ συμπολίτης ἡμῶν Κ. Π. Λάμπρος μὲ τὴν ἀξιόπαινον πρόθεσιν τοῦ νὰ τὰ προτρέψῃ δωρὸν εἰς τὴν δημ. βιβλιοθήκην τῶν Ἀθηνῶν. Δὲν θέλεις ἴδῃ εἰς αὐτὰ βέβαια ἐκ τῶν κλασικῶν τι λεγομένων συγγραμμάτων ἄλλ' ἤξεύρεις ὅτι πρὸ πολλοῦ ἕτεραρον ἤδη ὁ κειρὸς ἐκεῖνος, καθ' ὃν πολὺς ἦτον καὶ ἀρθρονος εἰς ἀλλαγενεῖς εὐδαίμωνες ὁ τρυγητὸς τῶν τοιούτων ἐνεκὰ τῶν ἐθνικῶν δυσπραγιῶν μας, καὶ πρὸ πολλοῦ τὰ ἄξια καὶ λόγουτινος εἰς τὰς δημοσίαις συνεκομίσθησαν ἢ καὶ ἰδιαιτέρως ἀποθήκας κατὰ τὰς ἐσπερίας χώρας, ὥστε δι' ἡμᾶς δὲ μίνουσι τῶρα εἰς κρηπολογίαν παρὰ ὀλίγαι τινες ἰσως καὶ ἀραιαὶ ἐπιφυλλίδες, ὅσαι εἰς τὸν μέγαν ἐκεῖνον τρυγητὸν ἢ παρεωράθησαν ἢ κατε-

φρονήθησαν. Μ' ὅλον τοῦτο οἰκιδάποτε ἂν ὑπάρξωσι, θέλουν εἰσθαι καὶ αὐταὶ οὐδὲν ἥττον ἀσπασταὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς πάντοτε χρεῖαν ἔχοντας νὰ διατρανώσωμεν ἢ τὴν νεωτέρην ἡμῶν ἱστορίαν ἐκκλησιαστικὴν τε καὶ θύραθεν, ἢ τὴν νεω-έρην μας γλώσσαν καὶ γραμματείαν. Ἀλλ' ἐνῶ σέ ὁμιλῶ περὶ χειρογράφων δὲν ἤξεύρω, οἶλε μου, πῶς λυπηρὰ μὲ ἐπινέρεται ἢ ἀνάμνησις ὅτι εἶχα ἀρῆται πρὸ τῆς καταστροφῆς εἰς τὴν πατρίδα μας καὶ ἐγὼ αὐτὸς δύο ἢ τρία ἐκ τῶν κειμηλίων τούτων. Ἐνθυμῆσαι ὅτι κάποτε περὶ αὐτῶν σέ ἀνέφερα, περὶ τοῦ ὠραίου ἀντιγράφου τῶν Δημοσθενείων λόγων, ἀπὸ χειρὸς ἀνδρὸς ἐλλογιμοῦ, Ἰωάννου Ῥώσσου τοῦ Κρητῆ, ὅστις δικόφρους ἀπέγραψεν ἐν Βενετία Ἑλληνικοῦς Κώδικας ἄλλων τε χάριν καὶ πρὸ πάντων τοῦ Κρηδινάλιου Βισσαριωνος, ὃς διεγείττει εἰς τὸν βίον τούτου ὁ Βανδίνιος πρὸ ἑτέρου, τοῦ περιέχοντος τὴν εἰς τοὺς ψαλμοὺς διὰ στίχων πολιτικῶν ἑρμηνείαν ἢ παράφρασιν Μιχαὴλ τοῦ Ψελλοῦ, καὶ περὶ τοῦ κομψοῦ τέλους πάντων καὶ καθαρῶς γραμμένου ἐξemplαρίου ἐκεῖνου τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Μελετίου τῶν Ἀθηνῶν, τῆς ὁποίας τὸ ἀνέκδοτον Ἑλληνικὸν καίμενον ποθεῖται εἰσέτι ματαίως· πλὴν ταῦτά τε καὶ εἴ τι

εὐρίσκατο ἐκεῖ εἰς χεῖρας ἄλλων καθὼς καὶ εἴ τι τοιοῦτον ἐναποταμιεύατο εἰς τὴν πλουσίαν βιβλιοθήκην τῆς παλαιᾶς σχολῆς, ἐγέναν ἅπαντα τότε παρανόλωμα τοῦ πυρός. Ἐρχομαι ὡς τόσον εἰς τὴν διαγραφὴν τῶρα τῶν ἀνωτέρω ρηθέντων χειρογράφων, τὴν ὁποίαν καὶ κάμνω θέλων τὸ περισσότερον νὰ εὐχαριστήσω τὴν σὴν περὶ τὰ τοιαῦτα ἰδιάζουσαν φιλολόγον περιέργειαν.

Τὰ χειρόγραφα ταῦτα, τὸν ἀριθμὸν ἑννέα καὶ εἰς χάρτην, δευτέρου σχεδὸν ἅπαντα μέλους, ἀνήκουσιν εἰς τοὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν χρόνους, ἐκτὸς ἴσως τινος, τὸ ὁποῖον προλαμβάνει τὴν ἐποχὴν ταύτην· ἀκολουθεῖ δὲ τὴν ἐκθεσιν αὐτῶν ἀρχίζων ἀπὸ τῶν νεωτέρων καὶ προβαίνων εἰς τὰ ἀρχαιότερα.

ΧΕΙΡΟΓΡ. Α΄. Ἐν αὐτῷ περιέχεται « *Νόμιμον συλλεχθέν ἐκ διαφόρων ἀναγκαίων κανόνων τῶν θεῶν καὶ ἱερῶν ἀποστόλων, καὶ τῶν ἁγίων οἰκουμενικῶν Συνόδων τῶν θεοφόρων πατέρων, καὶ ἑτέρων ἁγιωτάτων ἀρχιερέων, καὶ τινῶν νεαρῶν βασιλικῶν νόμων, καὶ ἄλλων τινῶν, μεταφρασθέν εἰς κοινὴν φράσιν παρὰ Μανουὴλ Μαλαξοῦ τοῦ Ναυπλίου, ἐκ τῆς Πελοποννήσου* ». Ὁ Μανουὴλ οὗτος ὁ Μαλαξὸς εἶναι ὁ αὐτὸς ἐκεῖνος, ὅστις εἰς κοινὴν φράσιν συνῆθροισε τὴν Πατριαρχικὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἱστορίαν τὴν ἐν τῇ Τουρκογραφίᾳ (Turcoogr. p. 185) ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Κρουσίου, καὶ ὅστις ἀκόμη συνέγραψε τὴν ἐκ Κώδ. Κολοβερτίνου ὑπὸ τοῦ Δουκαγγίου (Gloss. Gr. t. II, ind. Auct. p. 24) μνημονευομένην χρονογραφίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν εἶναι πολλὰ πιθανὸν νὰ ἐπχεδίασεν ἕπειτα τὴν ἰδίαν αὐτοῦ Δωρόθεος ὁ Μονεμβασίας.

ΧΕΙΡΟΓΡ. Β΄. ἐν αὐτῷ περιέχεται

1.^{ον} *Γραμματικὴ τις ἐπιγραφομένη· αὐτοῦ Σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου πασῶν τῶν ἐπιστημῶν διδασκάλου καὶ μεγάλου ρήτορος τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας, ἱατροῦ τε ἀρίστου, τοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, περὶ Γραμματικῆς Συντάξεως κατὰ τὰ ὀκτὼ μέρη τοῦ λόγου.* » Ὁ ἀντιγραφεὺς παρέδραμε νὰ προσθήῃ εἰς τὸν τίτλον τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως, ὅστις φαίνεται νὰ ἦναι Ἀλέξανδρος ὁ Μαυροκορδάτος. Τοῦτου τὸ περὶ συντάξεως φαίνεται ἐκδομένον ἐν Βενετίᾳ τὸ 1745, ἀλλὰ δὲν ἔχω τῶρα αὐτὸ πρόχειρον διὰ νὰ τὸ παραβάλω πρὸς τὸ χειρόγραφον.

2.^{ον} *Θέσεις Γραμματικαὶ πληρέσταται μεθόδῳ διλεκτικῇ ὑποστρωθεῖσαι, καὶ εἰς διαίρεσιν πρατιθεῖσαι ἐκ τῆς τέχνης θεωρητικῆς τε καὶ πρακτικῆς, Ἰλαρίωνος Κιγάλα Κυπρίου, Ἱεροδιδασκάλου καὶ Ἱεροκλήρου.* » Εἰς τὸ τέλος σημειώνεται ὁ χρόνος τῆς γραφῆς. Ἐν ἑτὶ χιλιεστῷ ἑξακοσιοστῷ ἐννεηκοστῷ τεταρτῷ μηνὶ Ἀπριλίῳ κδ'. Τὴν γραμματικὴν ταύτην τοῦ Ἰλαρίωνος ἀναφέρει ἐν τοῖς περὶ αὐτοῦ καὶ ὁ Μελέτιος (Ἐκκλ. Ἱστορ. T. Γ'. σελ. 473)· ἦτον δ' αὐτὸς εἰς τῶν τροφίμων τοῦ ἐν Ῥώμῃ Ἀθνασιανοῦ Κολλεγίου (P. Rodotà dell'or. etc. del rito Gr. in Ital. t. III. p. 162), ἐπομένως καὶ εἰς τῶν Ποντιφικῶν ὑπέρμαχος μέγχοι τινος· ἀλλ' ἕπειτα ὁμοῦς τοῦ πατρῷου δόγματος

ὅλος γενόμενος ἐπροχειρίσθη ἐπὶ τέλους καὶ ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου περὶ τὸ 1678· a learned man and well skilled in the Greek and Latin tongues, πεπαιδευμένος ἀνὴρ καὶ καλῶς συγκροτημένος τὰ περὶ τὴν γνῶσιν τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς γλώσσης, ὡς λέγει περὶ αὐτοῦ ὁ ἀγγλοφίλος Ricart ἐν τῷ Present state of the Greek and Armenian Churches. Lond. 1679. p. 92.

ΧΕΙΡΟΓΡ. Γ΄. Ἐπιγραφόμενον αὐτῷ *Λευχειμονοῦσα ῥητορικὴ εἶτον Ἀφθορίου Προγεγραμμένα ἐκ τῆς Λατίων ἀνθολογηθέντα φωνῆς, καὶ ἐν Ἑλληνικῇ διαλέκτῳ ὑποστρωθέντα σπουδῇ καὶ πόρῳ Ἀναστασίου Παπα Βασιλοπούλου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων, ἐν τῇ κομοπόλει Τυρνάβῳ τῆς Θεσσαλίας διατρέβοτος, χάριτι τῶν ἐπ' αὐτοῦ διδασκόμενων πρωτοπείρων μαθητῶν.* » Ὁ Ἀναστάσιος Παπαβασιλόπουλος, ὅστις, ὡς ἐκ τῆς προτασσομένης πρὸς τὸν Μητροπολίτην Ἀφρῆσης Παρθένιον ἀφιερωτικῆς αὐτοῦ ἐπιστολῆς ἐξάγεται, διέτριβεν ἐν Τυρνάβῳ κατὰ τὸ 1702, κατὰλέγεται ὑπὸ τοῦ Κοσμᾶ Μπαλάνου (Ἄλγεθ. Ἐπιστ. πρὸς Ζωσιμάδου) μεταξὺ τῶν διδασκάλων τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις Σχολείου τοῦ Γκιούμμα τασσομένου πρὸ Μεθοδίου τοῦ Ἀνθρακίτου, ἀλλ' ὡς ἱερομένος τότε, ὀνομαζόμενος παρ' αὐτοῦ Ἀναστάσιος Ἱερὸς Παπα Βασιλείου· τούτου εἶδα ποτὲ καὶ ἕτερον τι μεταφρασθὲν ὡσπύτως ἐκ τοῦ Λατινικοῦ ἐπιγραφὴν φέρον· « *Εἰσαγωγή Μαθηματικῆς ἐκ τῆς τῶν Λατίων φωνῆς μετοχρηθεῖσα καὶ τῇ Ἑλληνικῇ διαλέκτῳ ὑποστρωθεῖσα σπουδῇ καὶ πόρῳ μεγίστῳ τοῦ λογιωτάτου Κῆρ Ἀναστασίου Ἱεροδιδασκάλου τοῦ Παπαβασιλοπούλου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων.* » Καὶ ἐνταῦθα ἂς παρατηρήσωμεν ἐμπαρόδως ὅτι οἱ ἐν Ἰωαννίνοις ἀπὸ τῆς συστάσεως τῶν Σχολείων καὶ ἐφεξῆς διδάξαντες ἦνωσαν, ἐκτὸς ἐνὸς ἢ δύο, ἅπαντες μὲ τὴν τῆς πατρῷου καὶ τὴν τῆς Λατινικῆς ἀκόμη φωνῆς γνῶσιν, ὁ Σουγδουρῆς, ὁ Παπαβασιλόπουλος, ὁ Ἀνθρακίτης, ὁ Εὐγένιος, ὁ Τρύφων, ὁ Κοσμᾶς, καὶ ἐσχάτως ὁ μκακίτης ἡμέτερος διδάσκαλος Ἀθανάσιος Παλιδάς, ὅστις καὶ ποίημα λατινιστὶ ἐξέδωκεν, ὡς ἠξέουσαι, ἐπιγραφόμενον de Vera Felicitate, ἦτοι περὶ ἀληθοῦς εὐδαιμονίας.

ΧΕΙΡΟΓΡ. Δ΄. Περιέχεται ἐν αὐτῷ

1 *Ἐκ τῶν τοῦ Γεωργίου Κορεσσίου τοῦ Χίου μετεωρολογικῶν καὶ διαφόρων ζητημάτων καὶ λύσεων.*

2. *Εἰς τὸ α. καὶ β. καὶ γ'. βιβλίον τῶν μετεωρολογικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους σχολιαστικὰ ζητήματα ἐκδοθέντα παρὰ Γερασίμου Βλάχου τοῦ Κρητὸς κήρυκος τοῦ ἱερῶν Βύουγγελλίου καὶ κοινοῦ κατ' ἀμφοτέραις τὰς διαλέκτους τῶν Ἐπιστημῶν διδασκάλου.*

ΧΕΙΡΟΓΡ. Ε΄. ὀλίγον τι ἀρχαιότερας χεῖρας τῆς ἸΖ'. ἴσως ἑκατονταετηρίδος, ἀνευ ὁμοῦς ἀρχῆς καὶ τέλους· περιέχει δὲ τοῦτο συναξάριον καὶ λόγους εἰς ὄλιγας τὰς ἑορτὰς τοῦ ἔτους, εἰς ἀπλὴν φράσιν, κατ' ἐκείνην τὴν τῶν λεγομένων πτερικῶν.

ΧΕΙΡΟΓΡ. ΣΤ'. τῆς αὐτῆς ἐποχῆς, ἐν ᾧ περιέχονται διάφοροι ἀκολουθίαι Νικολάου Ἱερέως τοῦ Μαλαξοῦ ὀνομαστί δέ·

1. *Ἀκολουθίαι εἰς διαφόρους ἁγίους ὅταν οὐκ ἔσται μηναῖον ψαλλόμεναι εἰς τὴν τάξιν αὐτοῦ εἰς ἓνα ἢ εἰς πολλούς. Παιηθεῖσα ὑπὸ Νικολάου Ἱερέως τοῦ Μαλαξοῦ Πρωτοπαπᾶ Ναυπλίου. Εἰς τὸ ὑποσέλιδον κεῖνται δύο αὐτοῦ ἱαμβικὰ ῥυθμικὰ ἐπιγράμματα, τὰ ἐξῆς·*

Ἀποστόλοις ὑποθήταις τ' ἐνθέοις
καὶ ἱερομάρτυσι καὶ ἀσκουμένοις
ὀσιάθλοισι γυνιζέει καὶ ἀσκητρίαις
ὁ Πρωτοπαπᾶς τόδ' ἀνωμότως φέρει.

—οοο—

Μάρτυσι θείοις σὺν σοφοῖς ἀρχεθύταις
σὺν ὀσιομάρτυσι τοῖς ἀθληφόροις
θύτης Μαλαξὸς νικόλαος νῦν μέλπει.

Καὶ τὴν αὐτὴν δὲ ταύτην μετρικὴν εὐφυΐαν δὲν λείπει νᾶ βέβλη εἰς ἐνέργειαν καὶ εἰς τοὺς κανόνας τῶν Ἀκολουθιῶν του ἀκόμη ὁ καλὸς Πρωτοπαπᾶς διεξάγων πάντοτε αὐτοὺς μὲ ἔμμετρόν τινα ἀκροστιχίδα τελευτῶσαν εἰς τὸ ὄνομά του, ὡς παρ. γ.

Ἕγμοις σε μέλπω χριττομύστα σὺν πόνῳ
ὁ Μαλαξός.

Ἕγμῳ γεραίρων τὸν προφήτην τοῦ λόγου
ὁ Μαλαξός.

Τῶν μαρτύρων μέλπω σε ἐνθεον κλέος
ὁ Μαλαξός.

καὶ καθεξῆς οὕτω μέχρι τέλους τῶν ἀκολουθιῶν, αἱ ὁποῖαι φθάνουσι σύμπασαι ἴσως ἕως εἴκοσι, διότι λείπει εἰς τὸ ἀντίγραφον τὸ τέλος. Ὁ Μαλαξὸς ὅστις ἔζη κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τῆς 15' ἑκατονταετηρίδος, ἔγραψεν ἀκόμη καὶ διάφορα ἄλλα τοιαῦτα, ὡς τὴν ἀκολουθίαν Μητροφάνους Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, τὸ Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων, καθὼς καὶ τροπάρια ἰδιόμελα, εἰρημούς, κτλ. συχνάκις παρένειρεν εἰς τὰ Μηναῖα καὶ εἰς τὸ Πεντηκοστάριον· παραλείπω δὲ καὶ τὴν γνωστήν σου τῆς διὰ τῆς χειρὸς τοῦ Ἱερέως εὐλογίας ἐξήγησιν, τὴν εἰς τὰ μικρὰ φερομένην εὐχολόγια, ἥτοι τὰ λεγόμενα ἁγιασματάρια.

ΧΕΙΡΟΓΡ. Ζ'. γραφῆς καὶ τοῦτο τῆς 12'. ἑκατονταετηρίδος, εἰς τὸ ὅποιον περιέχονται τὰ ἐξῆς·

1. *Κωνσταντίνου Ῥεσσινοῦ τοῦ Κοριεθίου διδασκαλία καὶ ἐξήγησις περὶ φράσει εἰς τὴν ἑαήμερον κτίσιν τοῦ Θεοῦ.*

2. *Τοῦ αὐτοῦ ἐξήγησις καὶ διδασκαλία ἀπ. λῆ φράσει εἰς βιβλίον τὴν καλουμένην ὁδηγόν.*

Αἱ διδασκαλίαι αὗται ἐκτείνονται εἰς ὀγδοήκοντα λόγους ἐπὶ κεφαλῆς ἔχοντας ἐρώτησιν, εἰς τὴν ὁποῖαν ὡς ἀπάντησις χρησιμεύει αὐτὸς ὁ ὑποκείμενος λόγος. Τὸ πρῶτον ὑφὸς τούτων τῶν λόγων ἀτεχνον μὲν, ὅμως ὄχι πάλιν καὶ ὀλότελα χυδαῖον, πλησιάζει

ὅπως εἰς τὴν γραμματικὴν τῆς νῦν κοινῆς γραφομένης γλώσσης· ἰδοὺ μικρὸν τεμάχιον ἐξ αὐτῶν. ε *Περὶ τούτου εἴπαμεν ἀλλαχοῦ καὶ ἀρχίσαμεν γῶρος ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου καὶ μέχρι δύσεως· καὶ πάλιν ἀπ' αὐτῆς τῆς δύσεως τοῦ γύρου μέχρι τοῦ βορρᾶ, ἢ ἕως αὐτὴν τὴν ἀνατολήν, καὶ ἐδείξαμεν ὅτι δὲν εἶναι ὁ Θεὸς ὁποῦ ἔκαμε τοῦτον τὸν ἀνθρωπον σώφρονα, ἦγουν σώφρων λέγεται ὅστις εἶναι σῶος εἰς τὴν φρόνησιν του, ὁ ἀπεχόμενος ἀπὸ πᾶσαν ἁμαρτίαν σαρκῆς. Οὗτος ὁ ἀνθρωπος λέγεται σώφρων· ἦγουν λέγει ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι αἰτία ὅτι ἕνας ἀνθρωπος νὰ γένη σώφρων καὶ ὁ ἄλλος πόρνος· οὐδὲ πάλιν, ἄλλον μὲν ὀργίλον ἕτερον δὲ μακρήδιον, ἀλλὰ εἶναι τινὰ γένη καὶ κράσις τόπου, καὶ τροπαὶ καὶ παραλλογαὶ τῶν στοιχείων καὶ ἀέρων καὶ κερῶν· λοιπὸν δὲ καὶ αἰτία φυσικαὶ ἀκολουθοῦσι τοῖς στοιχείοις τοῦ κορμίου.»*

3. *Ἐτεροι ὠφέλιμοι λόγοι, τοὺς ὁποίους χρεωστοῦσιν οἱ χριστιανοὶ νὰ ἀκούωσι, καὶ νὰ ἀπέχουν ἀπὸ πάντων τῶν πονηρῶν καὶ κακῶν πραγμάτων, καὶ νὰ κάμνουν τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ.»* Οἱ λόγοι οὗτοι, τέσσαρες τὸν ἀριθμὸν, ὑπάρχουσιν Ἑλληνικοί, πλὴν τοῦ πρώτου εἰς ἀπλήν γραφομένου φράσιν, καὶ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως ἴσως ἂν καὶ μὴ φέροντες τὸ ὄνομά του, ὅστις, ὡς ἐκ τοῦ ὕφους τῆς γλώσσης τῶν ἀπλῶν λόγων δύναται νὰ συμπερανθῆ, πρέπει νὰ ἦκαζεν ὀλίγον πρότερον, ἂν ὄχι ὀλίγον ὕστερον τῶν χρόνων τῆς Ἀλώσεως.

ΧΕΙΡΟΓΡ. Η'. Εἰς μικρὸν ὀγδοον, ἐξεργασθὲν περὶ τὰ τέλη τῆς 15'. καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς 16'. ἑκατονταετηρίδος. Ἐν αὐτῷ περιέχονται τὰ ἐξῆς·

1. *Εὐχαὶ ἐρωτικαὶ καὶ θεωρητικαί. Αὗται δὲ αἱ εὐχαὶ καλοῦνται μονόλογαι (sic) καὶ ἠρμηνεύθησαν πρὸς τὴν Ἑλλάδα γλωττίαν παρὰ Δημητρίου τοῦ Κυδώνη. Ποίημα δὲ Αὐγουστίνου Ἐπισκόπου Ἰωσῶρος. Αὗται δὲ τοῖς ἐρωμένοις τύπος γέγονε ἐν τοῖς κελλίοις καὶ οὐκ ἐν τῷ μέσῳ διαβιβάζεσθαι. Τὸ διαβιβάζεσθαι ἐνταῦθα κεῖται ὡς ἐξελληνισμὸς τὴν τῆς κοινῆς γλώσσης διαβάζεσθαι. Αἱ μονόλογαι αὗται εὐχαὶ εἶναι τὰ τοῦ Αὐγουστίνου μονολόγια (Soliloquia), ἀλλ' ὄχι ὅμως ὅλα, ὡς παραλειφθέντων τῶν ἀπὸ τοῦ ΚΓ' μέχρι τοῦ ΚΖ', καὶ τῶν τελευταίων δύο ἀκόμη τοῦ ΛΣΤ' καὶ ΛΖ'. Εὐρίσκονται δὲ μὲ εὐχὰς καὶ ταῦτα ἀνάμικτα ἄλλας, ὡς παλλὰς τοῦ μεγάλου Βασιλείου, καὶ καμμίαν περὶ τὰ τέλη Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καὶ Λέοντος τοῦ σοφοῦ· τελειόνοσι δὲ ἅπασαι μὲ ἀνώνυμόν τινα ὕμνον εἰς τὴν Θεοτόκον διὰ στίχων πολιτικῶν.*

Ἡ ὑπὸ τοῦ Κυδώνη τῶν Αὐγουστινιανῶν Μονολογίων αὕτη γενομένη μετάφρασις ὑπάρχει ἕως τώρα ἀνέκδοτος, οὐδὲ κἂν ἐγινώσκετο ἄλλως εἰμὴ τυχόν· αἰνίττεται ταύτην ὁ Γεσσηρός (app. Biblioth. ed. Tiguri 1855 fol) ἐνθα μεταξὺ ἄλλων τοῦ Κυδώνη καταριθμεῖ καὶ μεταφράσεις κεφαλαίων τινῶν ἐκ τῶν λόγων τοῦ Αὐγουστίνου. Ὁ μακρὸς Εὐγένιος ὁ Βουλγαρῆς μεταγλωττίσας Ἑλληνιστὶ κάποια

τοῦ πατρὸς τούτου, ὡς τὰς Μελέτας, τὸ περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ θεωρίας καὶ τὸ περὶ Συντριβῆς καρδίας, συμπεριέλαβεν εἰς αὐτὰ καὶ τὰ μονολόγια ὡς τῆς αὐτῆς ἐκείνων ἐχόμενα ἰδέε, ἐπιγράψας τὴν ὅλην συλλογὴν Κερκυθάριον, ἧτις καὶ δις ἐξεδόθη ἐν Μόσχα, τὸ δεύτερον ἐν ἔτει 1814. Ἐὰν παραβάλλῃς τὰς δύο μεταφράσεις εὐκόλα θελεῖς εἶρεν τὴν μὲν τοῦ Εὐγενίου ἑλληνικωτέραν βίβλαια, μάλιστα δὲ καὶ παραπολύ, ὡς ἀπαντημένων ἐν αὐτῇ ὄχι μόνον ὑπερπτικῶν καὶ φράσεων καὶ λέξεων, ἀλλὰ καὶ ποιητικῶν ἀκόμη, ἀπλουτέραν δὲ τὴν τοῦ Κυδώνη ἀνακτὸν ἐπιχειρήματα. Μ' ὅλον τοῦτο δὲν ἦτον, νομίζω, περιττὸν ὅπως, χάριν τῶν νεωτέρων γραμμῶν μας, τὸ νὰ ἀξιόνητο καὶ τοιαύτου ἰα. τοῦ φωτός τοῦ τύπου, ὡς ἀρχαιότερου τοῦλάχιστον γόνου ὁμοιοτύπου μας. Εἰς περιόριστόν σου παραθέτω ἐνταῦθα δείγμα ἐξ αὐτῆς μετὰ καὶ τῆς Εὐγενιανῆς συνοδευόμενον μεταφράσεως, ἐν τῶν συντομωτέρων Μονολογίων, τὸ 10'.

Μονολόγιον 10' τοῦ Ἱεροῦ Αὐγουστίνου.

Μετάφρασις Δημητρίου Κυδώνη.

αὐτὸ πῶρ ἀεὶ μὲν κτῶν, μηδέποτε δὲ σβεσνόμενον ὦ ἀγάπη ἢ πρὸς Θεόν, ἀεὶ μὲν ζέουσα μηδέποτε δὲ χλιαρομένη! ἀναψὲν με, θεῖα ἀγάπη, ἵνα ἀναφθῆν ὅλος ἐκ σοῦ ἔν ὅλος σὲ μόνον ἀγαπήν ὁ γὰρ μετ' ἄλλου σε τινος ἀγαπῶν, ἤττον σε ἀγαπᾷ ἀγαπήσει με σε, ὅτι σὺ με πρότερον ἠγάπησας καὶ πόθεν μοι λόγος, ὥστε διεξελθεῖν τὰ σημεῖα τῆς σῆς ἀγάπης· μέγιστα γὰρ περὶ ἐμὲ ταῦτα ταῖς σαῖς ἀναριθμήτοις εὐεργεσίαις, αἷς με προήγαγες ἐξ ἀρχῆς· μετὰ γὰρ τὴν τῆς δημιουργίας εὐεργεσίαν, ὅτ' ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἐκ τοῦ μηδενός κατ' εἰκόνα σὴν καὶ ὁμοίωσιν ἐκτίσας τιμήσας με καὶ ὑψώσας ἐν τοῖς ὑποσοῦ γενομένοις κτίσμασι, καὶ περιβλεπτόν καθιστᾷς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου· (ὁ) ἐν τῷ φωτὶ τῷ τῆς καρδίας μου ἐσημαίωσας· ὥστε με τῶν ὁρατῶν κτισμάτων διεκρίνας· καὶ παραδύχου τῶν ἀγγέλων ἠλάττωσας· ὀλίγον τοῦτο ἐνώπιον τῆς σῆς ἀγαθότητος ἔδοξεν, ὅτι με καθ' ἡμέραν ἰδιαιτῆταίς καὶ μεγίστοις δώροις συνεχῶς ἔτραφες, καὶ ὡς περὶ υἱὸν νόστιμον καὶ ἀπαλὸν τοῖς μαστοῖς τῆς σῆς παρακλήσεως ἐγαλακτοτρόφησας καὶ ἐνεδυνάμωσας· ἀλλ' ἔν ὅλως σοὶ δουλεύω, πάντα ὅσα ἐποίησας εἰς τὴν ἐμὴν δουλείαν παρέδωκας. »

Μετάφρασις Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρου.

αὐτὸ πῶρ, τὸ ἀεὶ μὲν δαῖον, ἀποσβεσνόμενον δὲ μηδέποτε! ὦ ἀγάπη, ἢ ἀείποτε ὑπερζέουσα, μηδέποτε δ' ὑποχλιαρομένη! περιβλεξόν με! ἀναφθῆν ὅλος ἐκ σοῦ! ὅλος (εἶπα) ἐξανφθῆν, ἔν ὅλος σὲ καὶ ἀγαπήν! ἤττον γὰρ ἀγαπᾷ σε ὁ ἕτερόν τι ἀγαπῶν, εἰμὴ διὰ σὲ ἀγαπήν. Ἀγαπήσω σε, Κύριε, ὅτι σὺ πρότερον ἠγάπησάς με. Καὶ πόθεν μοι ῥῆμα ἐπαρκές γένοιτο ὥστε διεξιέναι τὰ τῆς σῆς μεγίστης περὶ ἐμὲ ἀγάπης τεκμήρια, καὶ τὰ ὑπὲρ ἀριθμὸν

εὐεργετήματα, δι' ὧν ἐξ ἀρχῆς με προήγαγες; Μετὰ γὰρ τὴν εὐεργεσίαν τοῦ κτίσαι με, ὅτι ἐν ἀρχῇ με κατὰ τὴν σὴν εἰκόνα ἐποίησας, τιμήσας τε καὶ ἀνυψώσας ἐν τοῖς λοιποῖς σου δημιουργήμασι, κατηγλαῖσάς με προσέτι διαφερόντως καὶ τῷ φωτὶ τοῦ προσώπου σου, ὁ ἐπὶ τὸ ὑπέρθυρον τῆς ἐμῆς καρδίας ἐπεσημαίωσας· δι' οὗ με καὶ τῶν αἰσθήσεως ἀμοιρούμενων, καὶ τῶν αἰσθήσεως μετεχόντων κτηνῶν ἐπίσης ὑπερεξήρησας, καὶ τῶν ἀγγέλων δέ, βραχύ περ ὅσον, κατηλάττωσας. Μικρὸν δὲ ἄρα καὶ τόδε τῆς σῆς ἐνώπιον ἔδοξεν ἀγαθότητος. Καὶ γὰρ με, καὶ τοῖς καθ' ἡμέραν μεγίστοις σοῖς, καὶ ἐπιτήμοις τῶν εὐποῶν σου δωρημάσιν, ἀδιαλείπτως διεθρέψας, καὶ ὡς τέκνον σὸν ἀντικρὺς νήπιόν τε καὶ ἀπαλόν, τῆς μαστοῖς τῆς παρακλήσεως σου ἐγαλακτοτρόφησάς με, καὶ ἐνεδυνάμωσας, ἵνα γὰρ ὅλος ἐγὼ σοὶ δουλεύω εἶην, πάνθ' ὅσα ἐποίησας ἐμοὶ δουλεύων αὐτὰ ὑπέταξας. »

Ὁ Κυδώνης, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Γισσήρου (ἐνθ. ἀν.) μετέφρασεν ἀκόμη ἐκ τοῦ Λατινικοῦ καὶ ἕτερα, ὡς τὸ Κοράνιον, καὶ Θεωμᾶ τοῦ Ἀκινάτου θεολογικὰς τινὰς πραγματείας, δηλαδὴ τὰς ἐπιγραφόμενας, *summa adversus gentes, summa Theologiae, καὶ de Contemptu Mundi*, σωζομένης χειρογράφου εἰς τινὰς βιβλιοθήκας τῆς Εὐρώπης. Ἀλλ' ὁ αὐτός, ὡς λατινόφωνος, δὲν ἐλείψεν ἀκόμη νὰ μεταφράσῃ ἐκ τοῦ Λατινικοῦ καὶ καθ' ἡμῶν τινὰ στρατευόμενα, ὡς Ἀντέλμου Καντουαρίου ἐν Ἀγγλίᾳ Ἐπισκόπου τὸ περὶ τῆς Ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κατὰ τῶν Γρηκῶν, καὶ τὸ πρὸς Βαλεριανὸν Ἐπίσκοπον Νυδαμβούργου ἐπιστολὴν τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν τριῶν ζητημάτων καὶ ἐξαιρέτως περὶ τοῦ ἐνζύμου καὶ τοῦ ἀζύμου μνημονευόμενα ταῦτα ἀμφοτέρω ὑπὸ Ἀλλάτιου ἐν τῷ *de Consensu occ. et Orient. Eccl. p. 817*, καὶ προσέτι μὴ ἀρκεσθεῖς εἰς τὰ μεταφρασμένα νὰ συνεισφέρῃ ἐ ἱμετρον ἐξ ἰδίων περὶ τῆς ἐκπορεύσεως, συγγράψας ὡσαύτως καὶ κατὰ τῶν δογματῶν Γρηγορίου τοῦ Πλάμα, τὰ ὁποῖα ταῦτα σ' νεξεδίωκε μετ' ἄλλων ὁμοίως ζύμης εἰς τὰ αὐτοῦ *Opuscula aurea. Romae 1630*. ὁ ὁμόφωνος αὐτοῦ Πέτρος Ἀρκούδιος ὁ Κερκυραῖος· ἔζη δὲ ὁ Κυδώνης, Κωνσταντινουπόλεως τὴν πατρίδα, κατὰ μέσση τῆς 14' ἐκτονταετηρίδος. Ἄς προθέσω ὅτι τὰ τοῦ Αὐγουστίνου Μονολόγια, μετέφρασεν ἀκόμη καὶ ἕτερος τῆς αὐτῆς φάλαγγος Νεόφυτος Ῥοδινός ὁ Κύπριος, τρέφιος τοῦ ἐν Ῥώμῃ Ἀθανασιανοῦ κολλεγίου, ἀλλ' εἰς τὴν χυδαίζουσαν ἡμῶς γλῶσσαν, εἰς τὴν ὁποῖαν ἔγραψον, ἢ μετέφραζον συνήθως ἅπαντες τότε τῶν ἡμετέρων οἱ ἐκ τοῦ Κολλεγίου ἐκείνου προερχόμενοι, καὶ ἐξέδωκεν αὐτὰ ἐν Ῥώμῃ τὸ 1637, 12', ὡς σημειώνει ὁ Ἀλλάτιος (ἐν τῷ *Secunda recensio Apium serbanarum sive de viris illustribus*. Εἶπα ἀνατέρω ὅτι τὰς μονολόγους εὐχὰς τοῦ χειρογράφου κλείει ὕμνος τις διὰ πολιτικῶν στίχων· τοῦτον καὶ ὡς ἀνέκδοτον, καθὰ νομίζω, καὶ ὡς δείγμα ἐνταυτῷ τῆς περὶ τοὺς κάτω βυζαντι-

νοῦ; χρόνους στιχουργικῆς ποικιλίας, δὲν κρίνω πάντα περιττὸν νὰ παραθέσω ἐνταῦθα εἰς ἀνάγνωσίν σου.

Ἔγγραφο σὺν εὐχαριστίᾳ, καὶ εὐχῇ εἰς τὴν Ἱεραγίαν Θεοτόκον κατὰ ἀλφάβητον διὰ πολιτικῶν στίχων.

—οοο—

• Ἄνυμνῶ σου τὴν χάριν ὃ δέσποινα
 δυσωπῶ σε τὸν νοῦν μου χαρίτωσον
 Βηματίζεις ὀρθῶς με εὐδῶσον
 τὰς ὑδοὺς τῶν Χριστοῦ διατάξεων
 Γρηγορεῖν με πρὸς ὕμνον ἐνίσχυσον
 μαθουμίας τὸν ὕμνον διώκουσα
 Δεδραμένον σειραῖς ὀφλημάτων με
 ἱκεσίαις σου λύσον θεόνομο
 Ἐν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ με φροῦρησον
 πολεμίων ἐχθρῶν λυτρουμένη με
 Ζωοδότῃν Θεὸν ἢ κυήσασα
 νεκρωθέντα με πάθει ζώωσον
 Ἡ τὸ φῶς τὸ ἀνέσπερον τέξασα
 τὴν ψυχὴν μου τυφλώπτουσαν φώτισον
 Θευμαστὸν τοῦ Δεσπότη παλάτιον
 οἶκον πνεύματος Θεοῦ με ποίησον
 Ἱατρὸν ἢ τακοῦσα ἰατροῦσον
 τῆς ψυχῆς μου τὰ πάθη τὰ χρόνια
 Κυματούμενον βίου τῶ κλύθωνι
 μετανοίας πρὸς τρίβους με ἱθύνον
 Ἀύτρωσά με πυρὸς αἰωνίζαντος
 σκώληκος τε πικροῦ καὶ Ταρτάρου ταρῆ
 Μὴ με δείξῃς θαυμάσιον ἐπίχαρμα
 τὸν πολλὰς ἀμαρτίας ὑπεύθυνον
 Νεοποιήσον με παλαιούμενον
 ἀμυθῆτοις πανάμωμε πταίσματι
 Ξένον πάσης κολάσεως διαζών με
 καὶ τῷ πάντων Δεσπότη οἰκείωτον
 Ὅπως χαίρων δοξάζω πανάμωμε
 τὸν ἐκ σοῦ σαρκωθέντα καὶ σὲ ἄνυμνῶ
 Παναγία Περθεὲς ἐπάκουσον
 τῆς φωνῆς τοῦ ἀχρείου οἰκέτου σου
 Ραῖθρα δακρύων δώρηται Δέσποινα
 τῆς ψυχῆς μου τὸν ῥυπαν κηλαίραντα
 Στενυγμοῦ ἀσιγήτως προσφέρειν σοι
 ἀενάως καρδίωσον Δέσποινα
 Τὴν οἰκτρὴν λειτουργίαν μου πρόσδεξι
 καὶ θεῶ τῷ εὐσπλαγγνῷ προσάγαγε
 Ἱερατέρᾳ ἀγγέλων ὑπερτέρῃ
 κοσμικῆς με συγγίσεως ποίησον
 Φωτοφόρε σκεπὴ ἐσκηνώσα με
 τὴν τοῦ πνεύματος χάριν εὐδῶσον
 Χαῖρες αἶρω καὶ γέλη πρὸς αἴνεσιν
 μολυνθέντα κινῶ σοι ἀμόλυπτε
 Ψυχοθέρων σφραγμάτων με λύτρωσαι
 τὸν Χριστὸν ἐκτενῶς ἱκετεύουσα
 Ἡ τιμὴ καὶ προσκύνησις πρέπει αἰεὶ
 εἰς πάντας αἰῶνας αἰώνων ἀμήν. •

Τὸ ἐνδεκασύλλαβον τούτων τῶν στίχων ἀνπλασθεῖ, καθὼς φαίνεται, πρὸς τὸν ἀναπαιστικὸν ῥυθμὸν, ἐνῶ ἄλλοῦ τὸ αὐτὸ τοῦτο μέτρον, εἰς τοὺς οἴκους παρ. χάριν τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου, ἔχει ἐξεναντίας σχέσιν πρὸς τὸν δακτυλικόν, ὡς εἰς τούτους:

• Χαῖρε τροφή τοῦ μάννα διάδοχε
 Χαῖρε τροφῆς ἁγίας διάκοις. •

Ἐνθα παρατηρήσιμος καὶ ἡ παρήχησις, ἢ κρεῖττον εἰπεῖν, τὸ ὁμοιοκατάληκτον καὶ ἐν μέσῳ ὑπάρχον καὶ ἐν τέλει τῶν λέξεων, εἰς τούτους τε καὶ ἄλλους τοὺς τῶν οἴκων τοῦ ὕμνου, ὥστε οὐδὲ τόσον μὲ φαίνεται βίσιμος ἡ γνώμη τινῶν, φίλε μου, οἵτινες θέλουσι νὰ εἰς χώρηται ἡ περιττὴ αὕτη παιδιὰ εἰς τὴν κοινὴν στιχουργίαν μας ἐκ τῆς μετὰ τῶν Ἱταλῶν ἐπιμιξίσε. Ἡ ὁμοιοκαταληξία τῶν στίχων εἶναι, νομίζω, ἐφεύρεμα τῶν Ἀράβων, παρὰ τῶν ὁποίων μετέβη εἰς μὲν τὴν Ἑλληνικὴν Ἀνατολὴν διὰ τῆς Συρίας, εἰς δὲ τὴν Δύσιν διὰ τῆς Ἰσπανίας ἕως καὶ τὸ ὄνομα Οἶκος, μὲ τὸ ὅποιον καλοῦνται τὰ διάφορα τμήματα τοῦ ὕμνου, δὲν εἶναι καὶ αὐτὸ παρὰ ἀπλῆ μετάφρασις τοῦ Ἀραβικοῦ ὀνόματος Μπέντ (οἶκος) σημαίνοντος παρ' ἐκείνοις, ὡς ἀκούω, συζυγίαν ἢ συμπλεγμὸν στίχων ὁμοιοκατάληκτων, καθὼς ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀρχὴν ἔχει ὡσαύτως καὶ τὸ Ἰταλικὸν ἀκόμη stanza, τὸ ὅποιον καὶ αὐτὸ ὁμοιοκατάληκτον σημαίνει στροφὴν εἰς τὴν Ἰταλικὴν ποίησιν. Ἀλλὰ περὶ αὐτῶν, τοῦτο μὴ ἐκλάβῃς παρὰ ὡς ἀπλῆν εἰκασίαν μου μόνον, ἡ δὲ περὶ αὐτοῦ διεκρίνησις ἀρτίνεται ὅλη εἰς σὲ τὸν περὶ ταῦτα ἐξέπικτον ἐντριβέστατον ἐξοκλουθὲ τὸ χειρόγραφον.

2. *Εὐχαὶ ἡμερικαὶ εἰς τὴν ἁγίαν καὶ ὁμοῦσιον τριάδα. Πόημα Διακόνου Νομοφύλακος τοῦ Εὐγενικοῦ εἰς τὸν Θεὸν καὶ πατέρα ἀναγιγνωσκόμεναι τοῖς αἰρωμένοις (sic) κατὰ πᾶσαν ὥραν ἐν τοῖς κελλίοις ἰδίως.* Ὁ Νομοφύλαξ οὗτος Ἰωάννης ὁ Εὐγενικός ἦτον ἀδελφὸς Μάρκου τοῦ Ἐρέσου, ἀντίπαλος καὶ αὐτὸς ὡσαύτως τῆς Φλωρεντινῆς Συνόδου μέχρι τέλους ὡς ἐκ τῶν περὶ αὐτοῦ λεγομένων ὑπὸ Συλβέστρου τοῦ Συροπούλου (Σύνοδ. Φλωρ. Τμ. Στ'. κεφ. Ζ'). γίνεται δὴλον καὶ ἐκ τοῦ πρὸς τὸν ὅρον τῆς Συνόδου τοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου Ἀντιρόρητικοῦ λόγου, τοῦ ἐκδοθέντος ὑπὸ Δοσιθέου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων ἐν τέρῳ καταλλαγῆς, Ἰασιῶ 1694 σελ. 206.

3. *Εὐχαὶ ἕτεραι κυροῦ Γενναδίου τοῦ Ἐχολαρίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.*

Ἀνάδοτοι ὑπάρχουσιν αἱ εὐχαὶ αὗται, ὡς καὶ πολλὰ ἕτερα τῶν Γενναδίου τὰ ὅποια καταλέγει ὁ Δουκάνγιος ἐν τῷ Ἑλληνικῷ γλωσσάρῳ (λ. Ἐμπλιον).

4. *Στίχοι πολιτικοὶ τοῦ μακαριωτάτου καὶ ὑπερείμου Ἰωάννου τοῦ Ψελλοῦ ἐφηρηνηντικαὶ τῶν ἐπιγραμμάτων τῶν Ψαλμῶν.* ἐλητήθη καὶ ταῦτα παρά τινος φιλομαθῆ.

Μὴ παραξενισθῆς εἰς τὸν σολοικισμὸν τῆς γωνικῆς φιλομαθῆ, διότι ὁ γράψας ἐκλίνε τὸ ὄνομα κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς δημόδου γλώσσης, ἥτις δὲν γνω-

ρίζει, καθὼς πολλάκις ὁμοῦ παρατηρήσαμεν, πρὸς δύο μόνον κλίσεις πρώτην καὶ δευτέραν. Ἀλλὰ τίς ὡς τόσον ὁ μακαριώτατος οὗτος καὶ ὑπέρτιμος Ἰωάννης Ψελλός; τῶν πατριαρχῶν ἄρα τίς, ἢ τῶν ὑπέρτιμων μητροπολιτῶν; Οἱ ὑπεροχικοί τίτλοι τοιοῦτόν τινα αὐτόν πιθανῶς ἐμφαίνουσιν· μνημονεύει ὁμοίως καὶ τούτου ὁ Ἀλλάτιος ἐν τῷ περὶ Ψελλῶν συντάγματι καταλέγων αὐτοῦ ὡς ἐκδεδομένα καὶ ἔπη τινα εἰς τοῦς τρεῖς Ἱεράρχας, καὶ εἰς τὰς ἑπτὰ συνόδους· ἀναφέρει δὲ καὶ αὐτόθεν καὶ πῶν ἐν τῷ χειρογράφῳ προσόμοια ὡς «εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τῶν Ψαλμῶν καὶ τὸ διάψελμα α, πλὴν ὡς ποιήματα ταῦτα Ψελλοῦ ἑτέρου τοῦ Μιχαήλ, πάντῃ διάφορα τῶν προκειμένων, ὡς ἐκ τῶν πρώτων λέξεων γίνεται φανερόν, τὰς ὁποίας ἐξ ἑκατέρων φέρει ἐκεῖ ὁ Ἀλλάτιος. Τοὺς στίχους τούτους τοῦ Ἰωάννου ψελλοῦ, ὄχι μόνον ὡς ἀνεκδότους ὑπάρχοντας, καθ' ὅσον γνωρίζω, ἀλλὰ καὶ ὡς διαφυγόντας καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀλλατίου τὰς ἀκαμάτους ἐρεύνας δὲν ἤθελα κάμῃ πρᾶγμα δυσάρεστον εἰς τοὺς φιλογραφικούς, καὶ εἰς σὲ μάλιστα τὸν κορυφαῖον τούτων, νὰ μεταφέρω ἐνταῦθα ὁλοκλήρως.

«Στίχοι πολιτικοὶ τοῦ Μακαριωτάτου καὶ ὑπέρτιμου Ἰωάννου τοῦ Ψελλοῦ ἐφερμηνευτικοὶ τῶν ἐπιγραμμάτων τῶν Ψαλμῶν, ἐζητήθη δὲ καὶ τοῦτο παρά τινος φιλομαθῆ.

* ἔχουσι δ' ἐπιγράμματα τοὺς σκοποὺς προδηλοῦντα δύσκολα καὶ δυσνόητα, τούτων τὴν γνώσιν μάθη. Ἐὰν πλείω δ' ἀνεπίγραφα τυγχάνει παρ' Ἑβραίοις. Εὐθὺς ὁ πρῶτος μὲν ψαλμὸς ἐπιγραφὴν οὐκ ἔχει. Οὕτως μοι καὶ τὸν δευτέρον ἀνεπίγραφον ἔχεις. σὺ δὲ μοι μόνον μάνθανε τοὺς ἐπιγεγραμμένους. Τοῦ τρίτου τὴν ἐπιγραφὴν οὕτως πῶς εὐρήσεις. Ψαλμὸς Δαβὶδ δτ' ἐφρευγεν Ἀβεσαλώμ τὸν παῖδα ὁ γὰρ υἱὸς Ἀβεσαλώμ ἀσύνητος τυγχάνων ἔδωκεν ἐπανάστασιν κατὰ πατρός ἀβράως ὃν ὁ Δαβὶδ καταπλαγείσ ἀπέδρασεν εὐθέως, καὶ φεύγων καὶ θλιβόμενος ᾄδει Θεῷ τὸν θρῆνον. Ἐπιγραφὴν ὁ τέταρτος εἰς τέλος ἔχει μόνον νενικηκῶς γὰρ τὸν υἱὸν ἐν τέλει τοῦ τροπαίου. Ψαλμὸν ποιεῖται τῷ Θεῷ μετ' ὠδῆς μελιρρύτου ἐν θλίψει γὰρ ἐπλάτυνας οἰκτείρησον φησὶ με ἢ πάλιν τέλος νόησον ἔξοδον τὴν ἐντεῦθεν.

* Ὁ πέμπτος εἰς τὸ τέλος δὲ ὑπὲρ κληρονομιάσεως κληρονομοῦσα δὲ ἐστὶν τοῦ Θεοσδότου κλήρου ἢ σύμπασα τῶν ἐθνικῶν μερίδων ἐκκλησία.

καὶ κληρονόμος αὕτη γὰρ ἐν τέλει τῶν αἰώνων.

* Ὁ δ' ἕκτος ἐπιγράφεται μόνος ὑπὲρ ὀγδόου, ἦτοι τῆς Ἀναστάσεως τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.

* Ἐβδόμος γὰρ ὁ νῦν καιρὸς ὀγδοὸς δ' αὖ ὁ μέλλων

μὴ τῷ θυμῷ σου γὰρ φησὶ ἐλέγξῃς με χριστέ μου ὄρας ὀδύνης ῥήματα φοβεροῦ κριτηρίου.

* Ὁ ἕβδομος ἐπιγραφὴν τοιαύτην ψαλμὸς ἔχει ὃν ἦσεν ὑπὲρ τοῦ Χουσί Ἰεμενί Κυρίῳ τοῦ γὰρ παιδὸς ὡς ἔφημεν Ἀβεσαλώμ μανέντος, καὶ τοῦ προφήτου τε Δαβὶδ τὸ τάχος ἀποδράντος, εἰς ὧν τῶν φίλων ὁ Χουσί τοῦ θαυμαστοῦ Προφήτου

τρέχει πρὸς τὸν Ἀβεσαλώμ φυγὰς ἐν ὑποκρίσει καὶ παῖθει παρὰ στρατηγῷ (α) τὸν τύραννον ἐκείνον μὴ καταπόδες ἐπεσθαι τῷ πατρὶ περευγῶτι ἀλλὰ συντάττειν πόλεμον καὶ στρατὸν συναθροίσειν κἀντεῦθεν ἀναπνεύσαντα τὸν Δαβὶδ ἱστορεῖται.

συστήσαι πόλεμον αὐτῷ καὶ καθελεῖν εἰς τέλος.

ποιεῖται γοῦν ὑπὲρ Χουσί ψαλμὸν εὐχαριστίας.

* Ὑπὲρ ληνῶν ἐπίγραμμα ψαλμὸς ὀγδοὸς ἔχει

ληνὸς γὰρ θεοπάττος τῶν ἐθνῶν ἐκκλησίας

τὸ γλεῦκος ἀποστάζουσαι τὸ τοῦ Εὐαγγελίου.

* Ὁ δ' ἑννατὸς ἀπόκρυφος, ὑπὲρ γὰρ τῶν κρυφίων

τῶν τοῦ υἱοῦ τὴν θαυμαστὴν ἐπιγραφὴν λαμβάνει,

υἱοῦ δὲ τίνα κρύφια; ἢ κένωσις τοῦ λόγου

κρυφίως γὰρ ταπεινώσιν, τὴν κατάδασιν λέγει,

ἴδε γὰρ τὴν ταπεινώσιν πρὸς τὸν πατέρα λέγει,

ὁ τοῦ θανάτου τῶν πυλῶν ὑψῶν με παραδόξως.

Οἱ δ' εἰς τὸ τέλος ἀπαντες ἐπίγραμμα λαβόντες

ἢ τὸ ἐν τέλει τρόπιον διλοῦσι τοῦ δεσπότη

ἢ τὸ κοινὸν καὶ γνωρῖμον τέλος τὸ τοῦ θανάτου.

* Ὁ δὲ πέντε καὶ δέκατος ἔχει στηλογραφίαν

ὅπερ ἐστὶ τὸ τρόπιον, τῶν πράξεων ἢ στήλη,

ὡς μετ' αὐτὸν ἢ προσευχὴ ἐπίγραμμα τυγχάνει,

Ψαλμὸς οὗτος εὐρύθμιστος ἐν θλίψει γεγραμμένος,

εἰσάκουσον γὰρ Κύριε καὶ πρόσχες τῇ δεήσει.

Τὸν δ' αὖ ἑπτὰ καὶ δέκατον μελωδεῖ τῷ δεσπότη

ὅταν ἐρρύσθη τῶν ἐχθρῶν καὶ τοῦ Σαοὺλ ἐκείνου

οὕτω γὰρ ἐπιγράφεται σαφῶς καὶ πολυστίχος.

Τὸν δ' εἰκοστόπρωτον ψαλμὸν αὐτὸς ὁ λόγος ᾄδει,

κρυφίως δ' ἐπιγράφεται καὶ συγκεκαλυμμένος,

ἑωθινὴ δ' ἀντίληψις, ἢ κένωσις τοῦ λόγου·

ὡς ὀρθρος ἐπιλάμψασα πᾶσι τοῖς ἐν τῷ σκότει·

ᾠρυξαν γὰρ φησὶ σαφῶς καὶ χεῖράς μου καὶ πόδας.

* Ὁ δ' εἰκοστότριτος ψαλμὸς τῆς μιᾶς τῶν σαθεῶτων,

ἦτοι τῆς ἀναστάσεως τῆς διὰ τοῦ θανάτου.

ἄπαξ γὰρ καταθεσθῆκως ἀνέπαυσε τὴν κτίσιν

πολλῶν γὰρ ἀναπαύσεων αὕτη τιμωτέρα.

* Ὁ ἕκτος πρὸς τοῖς εἴκοσι ψαλμὸς πρὸ τοῦ χρισθῆναι

πρὸ τοῦ χρισθῆναι γὰρ φησὶ χρίσματα βασιλείας,

χρίσεις δὲ τρεῖς γινώσκωμεν τοῦ θαυμαστοῦ προφήτου

ἐν Βηθλεὲμ ἐκ Σαμουὴλ, ἐν Χεβρων ἐξ ὀλίγων.

τὴν τρίτην ὑπὸ ξυμπασῶν τῶν φυλῶν γενομένη

πρὸ τοῦ χρισθῆναι τοιγαροῦν τὴν τρίτην ἴσι (ε) χρίσιν.

Τὸν δ' εἰκοστόγδοον ψαλμὸν ἐξόδου σκηνῆν γράφει,

ἢ σκηνῆν καὶ ἐξόδιον, ἀμφοτέρω γὰρ καίται,

δηλοῖ δ' ἐκάστη τῶν γραφῶν τοῦ σώματος τὴν λύσιν,

σκηνὴ γὰρ καὶ ἐξόδιος, ὁ θάνατος τυγχάνει.

Τὸν δὲ γε μετ' αὐτὸν ψαλμὸν ἐγκαινισμὸν οἰκίας

τούτέστιν ἀνοικοδομὴν τῆς νέας ἐκκλησίας.

* Ὁ δ' ἐφεξῆς ἐκστάσεως ἐπίγραμμα λαμβάνει

τῆς Ἐκκλησίας γὰρ φησὶ τῆς νέας καινισθείσης

ἐξέστημεν θαυμάσαντες τὰ τῆς οἰκονομίας.

* Ὁ δὲ τριακοστόπρωτος, συνέσεως τυγχάνει

συνῆκε γὰρ προφητικοῖς ὁμιμασιν ὁ Προφήτης

τὴν ἀρρήτων κατάστασιν, τοῦ Θεοῦ μυστηρίου.

* Ὁ δὲ τριακοστότριτος, παλύστιχος τυγχάνει,

(α) Γρ. παραστρατηγῶν.

(ε) Sic. Γρ. ἦσα.

Ψαλμός φησὶ γὰρ τῷ Δαβὶδ ἡνίκα δι' ἀνάγκην τὸ πρόσωπον ἠλλοίωσε ἐπὶ τοῦ Ἀδιμέλεχ, ὁ δὲ πεισθεὶς ἀπέλυσε φεύγοντα τὸν προφήτην, φεύγων γὰρ οὗτος τὸν Σαοὺλ ἦλθεν εἰς Ἀδιμέλεχ Ἱερουργὸν τυγχάνοντα τότε τῶν κατὰ νόμον, εἶτα καὶ ψεύδως εἶρηκεν, ὡς φρονηθεὶς ἀλῶναι, μὴ γὰρ φυγεῖν ἀλλ' ἀπελθεῖν, κελεύσματος δεσπότη τὴν γοῦν ὑπόκρισιν αὐτὴν ἠλλοίωσιν εἰρήκει. Ὁ δὲ τριακκοστέσδαμος ἀνάμνησιν σαββάτου ἦτοι τῆς ἀναπαύσεως ἀνάπαυσις τῆς θείας. Τὸ δ' εἰς τὸ τέλος Ἰδιθαῦμ ὡδὴ τῷ Δαβὶδ νόει ὡς χοροψάλτης αὐτὸς ἦν Ἰδιθαῦμ κεκλημένος ᾧ τὸν ψαλμὸν ἀνέθετο μελωδεῖν ὁ προφήτης. Τοῦτο καὶ τοῖς υἱοῖς Κορὲ εἰς σύνεσιν τυγχάνει, ἐχοροψάλτου ἀμρω γὰρ τοὺς ψαλμοὺς μελωδοῦντες οἷς ὁ ψαλμὸς ἐκδέδοτο πρὸς γινῶσιν ἀπορρήτων. Τὸ δ' ὑπὲρ ἠλλοιώσεως τῆς μελλούσης ἐντέλλει, Υἱοῖς Κορὲ εἰς σύνεσιν, ὡδὴ τοῦ ποθουμένου ἐγκύψας εἰς τὰ κρύφια οὕτως ἐφερμηνεύσεις, ὡδὴ τοῦ λόγου καὶ Θεοῦ Δαβὶδ τοῦ νοουμένου ὑπὲρ τῆς ἠλλοιώσεως τῶν παρηνομηκότων δοθεῖσα τοῖ υἱοῖς Κορὲ εἰς σύνεσιν τοῦ λόγου. Τὸ δὲ ψαλμὸς υἱοῖς Κορὲ δευτέρα τοῦ Σαββάτου εἰς σάββατον ἀνάπαυσις πνευματικὴ τυγχάνει. Πρῶτον γὰρ ἐστὶν ἀρετὴ δευτέρα τε καὶ τρίτη ἢ πρακτικὴ καὶ φυσικὴ καὶ ἢ τῆς θεωρίας ἢ φυσικὴ γὰρ ἀρετὴ δευτέρα τοῦ σαββάτου. τοὺς λόγους ἐγνωμεν αὐτοὺς ἀπάντων τῶν κτισμάτων. Ὁ δὲ πέντηκοστὸς ψαλμὸς δῆλος ἐξ Ἱστορίας, βραχὺ γὰρ βραθυμήσαντος τοῦ θαυμαστοῦ προφήτου καὶ φθείραντος Βηρσαβεὶ γυναῖκα τοῦ Οὐρίου εἰσήλθε Νάθαν πρὸς αὐτὸν ἐλέγχων παρρησία. Ὁ δὲ πέντηκοστόπρωτος μέμικται Ἱστορίας, ὁ Ἰδομακίος γὰρ Δωὴν μισοδαβὶδ τυγχάνων ἐπιτηρήσας φεύγοντα καὶ πρὸς τὸν Ἀδιμέλεχ ἐλθόντα, καὶ παραψυχῆς μικρᾶς ἀξιοθέντα προσήγγειλε τὸ γεγονός τῷ Σαοὺλ ὡς δεσπότη ἔστι δ' ἴσως καὶ πρόρρησις ἀλλῆς εἰς τὸν Ἰούδαν προδόντα τὸν Διδάσκαλον Δαβὶδ ὄντως τὸν νεόν, εἰς τέλος γὰρ συνέσεως ἐστὶ προγεγραμμένον συνῆκε γὰρ προφητικῶς τὴν ἐν τῷ τέλει πράξιν. Ὁ [δὲ] πέντηκοστοδεύτερος ἔχει τι τὸ ξενίζον ὑπὲρ γὰρ Βαελὲ φησὶ συνέσεως ἐν τέλει, ἐστὶ δ' ἡ λέξις Ἑβραῖς σημαίνει δὲ χορείαν, ὑπὲρ χορείας τοιγαροῦν τῶν θείων ἀποστόλων, ὅπερ συνῆκεν ὁ Δαβὶδ πρὸ τοῦ τέλους ἐν τέλει. Ὁ δὲ πέντηκοστότρίτος ἱστορεῖ τι συντόμως, φεύγοντα γὰρ ποτε Δαβὶδ εἰς πόλιν τῶν Ζιρκίων καὶ παρ' αὐτοῖς κρυπτόμενον ὡς φαινομένοις φίλοις τοῦτον οἱ πονηρότατοι τῷ Σαοὺλ προδιδούσι. Καὶ ὁ πέντηκοστότεμπος μέμνηται Ἱστορίας, τοῦ γὰρ Σαοὺλ βρακκίνοντος δυσμενῶς τῷ προφήτῃ Πολλάκις ἀπεδίδρασκεν αὐτὸς τὸν τυραννοῦντα, ὅθεν ποτὲ καὶ πέρασεν εἰς πόλιν Ἀλλοφύλων ἧτις Γεθ ἐπωνόμαστο, καὶ φρονηθεὶς ἀλῶναι μανίαν ὑπεκρίνατο καὶ διέδρα πανσόφως. ταύτην οὖν ἀνεστήλωσε τὴν πράξιν τῷ Δεσπότη καὶ στάλην ἐπεγράφατο καὶ κοινὸν ἔδει μέλος

ὑπὲρ λαοῦ τοῦ δυστύχου καὶ Θεοῦ μακρυνθέντος, ἐλέησόν με γὰρ φησὶ ὁ Θεὸς φιλάνθρωπος ὅτι με κατεπάτησεν ἄνθρωπος ἀναξίως. Καὶ ὁ πέντηκοστόεκτος ἱστορεῖ τι λανθάνον, ὁ γὰρ Δαβὶδ φοβούμενος τὸν Σαοὺλ μεμνηνὸτα δεινῶς καταδιώκοντα φεύγοντα τὸν προφήτην ὑπὸ τι σπήλαιον βαθύ κρύπτεται λεληθῶτως, στηλογραφίαν τοιγαροῦν τὴν πράξιν ὀνομάζει. Ἄλλ' εἰς τὸ τέλος ἔρησε μηδαμῶς διαφθείρης, ὅπερ ἐστὶ παράγγελμα τοῖς ἀγωνιζομένοις μὴ ἐκκακεῖν ταῖς θλίψεσιν μήτε καὶ πρὸς τὸ τέλος πίπτειν εἰς τὴν ἀπόγνωσιν καὶ φθείρειν τοὺς ἀγῶνας. Καὶ ὁ πέντηκοστόγδοος τὴν αὐτὴν γραφὴν ἔχει, ἔδειν δὲ τοῦτον τῷ Θεῷ ἐν συνοχῇ καρδίας ὅπηνικα κατέφυγεν εἰς τὸν πατρῷον οἶκον καὶ γνοὺς Σαοὺλ διέλαβε κυκλώσαι τὴν οἰκίαν, ὁ δὲ λαθὼν ἀπέδρασε τὰς τυραννοῦσας χεῖρας. Ὁ δὲ πέντηκοστὲννατος ἐστὶ παρ' Ἱστορίας, ὅποτε γὰρ ἐνέπρησε τὴν μεσοποταμίαν, καὶ τὴν Συρίαν τοῦ Σοβάλ, καὶ τὸν Ἐδώμ ἀνείλε διὰ χειρὸς τοῦ Ἰωάβ, δώδεκα χιλιάδας εἰς τὴν ἀλῶν τὴν φάραγγα, πρόκειται δὲ εἰς τέλος ὑπὲρ τῆς ἠλλοιώσεως ὡς πρὸς στηλογραφίαν, οὐδὲν δὲ τούτων γέγραπται ἐν τετραβασιλείοις, ἀλληγορίας τοιγαροῦν ὁ λόγος ἀξιούσθω. σωματικὴ τάλινυ ζωὴ ἡ μεσοποταμία τοῖς ἐμπαθεῖσι ποταμοῖς φεῦ! περικλυζομένη, ἦν ἐνεπύρισε Χριστός, ὁ δὲ ἡμᾶς πτωχεύσας καὶ τὴν Συρίαν τοῦ Σοβάλ τοὺς δουλωθέντας βίω, τῷ γὰρ Σοβάλ ἐπτά ἐστὶ καὶ παῖς Θεῷ δουλεύων ὡς Ἰωάβ ὑπήκουον τὴν φύσιν προλαμβάνειν. Ἄλῶν δὲ φάραγγε πέφυκεν ἡ τῶν παθῶν κοιλότης καὶ χιλιάδες δώδεκα φύσις ἐστὶ καὶ χρόνος, ὁ χρόνος ἐβδομαδικός, πενταδικὸς δ' ἡ φύσις, ταῖς πέντε γὰρ αἰσθήσεσιν ἡ φύσις διοικεῖται. Ὁ δ' ἐξηκοστοδεύτερος τὴν φυγὴν ἀναγράφει, ὅποτε κατεπέρευγεν εἰς χώραν Ἰδομαίων. Ὁ δ' ἐξηκοστοτέταρτος ἐσόμενα προγράφει, ὑπὲρ Ἱεραιίου γὰρ καὶ τοῦ λοιποῦ προφήτου θς Ἰεζακιήλ ἐστὶ, καὶ τὸν τῆς παραιοῦς, ὅποτε δουρῶλωτον ἦγοντο πρὸς Περσίδα, ὅπερ ἐσχάτως γέγονε κρατοῦντος Σεδεκίου. Ἄλλ' ὁ Δαβὶδ προφητικοῖς ὄμμασι προκατεῖδε τὸν πόλεμον, τὴν ἀλωσιν, καὶ τὰ τῆς παραιοῦς. Ὁ δὲ γ' ἐξηκοστότεμπος σαφῶς οὕτως λέγει, ὡδὴ τῆς ἀναστάσεως, ἦτοι τῆς τοῦ Κυρίου, καὶ δῆλον ἀλαλάξατε πάντα γὰρ φησὶ κτίσις. Ὁ δὲ γε εἰς ἀνάμνησιν τοῦ σῶσαί με προλέγων ἐστὶν ἐξηκοστὲννατος ὡς περ ἀναμνησκει τὸ τοῦ Θεοῦ φιλάνθρωπον τοῖς κοινῆς σωτηρίας. Ὁ δὲ Ἰωνάδῃμ υἱὸς ἐστὶ τις ψάλτης οὗτος, θς δὴ τὸν ἐβδομηκοστὸν [ψαλμὸν] ἦτε τῷ Θεῷ λόγῳ ὑπὲρ τῶν πρώτων δὲ φησὶ συναιχμαλωτισθέντων. Ὁ Ναβουχοδονόσωρ γὰρ ὁ Περσῶν Αὐτακράτωρ τρισάκις ἠγμαλώτισε τὴν πόλιν Ἰουδαίων, ὁ δὲ ψαλμὸς προϊστορεῖ τὴν ἀλωσιν τὴν πρώτην. Ὁ δ' ἐβδομηκοστόπρωτος τοῦ καθ' ἡμᾶς χριστοῦ οἶμαι ἀνάκτων ἀναξ, ἀγαθοῦ τοῦ εἰρηνικωτάτου.

Ἐν ἑβδομηκοστῷ ψαλμῷ φησὶ δὴ τῷ δευτέρῳ ἐπιγράμματι ἐξέλικον οἱ ὕμνοι τοῦ προφήτου Ψαλμὸς Ἀσάφ, ὅπερ ἐστίν, ὡς μέχρι τούτων ἔσας Οἰκείῳ στόματι Δαβὶδ τὰ γεγραμμένα μέλη Ἰσραὴλ γράφων ἐνεῖμε ταῦτα τοῖς χοροφάτοις τῷ Ἰδαθρῶν Ἀσάφ Αἰμῶν, τοῖς ἐπιγεγραμμένοις, νῦν μὲν εἰς τὸν Ἀσάφ, τὸν Νεκροχορονοσορ, νῦν δ' ὑπὲρ ἀλλοιώσεως, ὑπὲρ ἧς προειρήκην, περιττὸν ἔδωκεν πολυλογεῖν νῦν τὰ προειρημένα. Πλὴν ὅπου κεῖται προσευχὴ δῆλον τὸ δίχτυ μέλος ὅπου δὲ πρόκειται Μωσῆ μέμνηται τινὸς πάντως. Ἐπὶ τοῦ κατ' αὐτὸν κειροῦ ἀνθρώπου σελιπτίμου. τὰ σάββατα δ' ἠρμηνεύεται ἐν ψαλμοῖς δικαστικῶς. Ὅταν ἡ γῆ κατώκιστο τὴν πρώτην παρουσίαν προγράφει τὴν δευτερεύουσαν, ὅτε πᾶν κατωκίσθη, Ψαλμὸς δ' ἐξομολογῶν ἔχων προγεγραμμένην Εὐχριστίαν, δὴλωσιν ἔχει καὶ θρησκείαν τῆς ἐξομολογήσεως, διὰ τὴν γὰρ σιμασίαν. Ὁ δ' ἔχων πρόβησιν ψαλμὸς ἐξομολογούμενων καὶ τοῦ Θεοῦ κατέναντι τῆν δέσπυ ἐσχέων λέγει μὲν τι καὶ πρόδηλον λέγει καὶ κεκοιμημένον πτωχὸν γὰρ κατωκίσατε τὸν πλούσιον δεσπότην τὸν δὲ ἐμὲ πτωχεύσαντα μέχρι καὶ τῶν ἐσχάτων ἡς ἀθροῦσος γενόμενος μεγάλως ἠκιδία καὶ τῷ πατρὶ τὴν δέσπυ ὀδυνηρῶς προσήγει. Οἱ δὲ τὸ ἀλληλοῦν μόνον προγεγραμμένοι δηλοῦσιν ὡς τὴν αἴεσιν τῷ Θεῷ προσακτέον, τὸ μὲν γὰρ ἰα τὸν Θεὸν ἐβραϊκῶς σημαίνει τὸ δ' ἀλληλοῦ τὴν αἴεσιν δηλοῖ τὴν τοῦ Δεσπότητος. Οἱ δὲ γε τῶν ἀναβαθμῶν ψαλμοὶ τὴν ἐκ Περσίδος δηλοῦσιν ἐπανόδοσιν τῶν ἀίχμαλωτισθέντων ἐπὶ τοῦ Κάρου πρότερον εἶπ' ἐπὶ τοῦ Δαρίου, καὶ τέλος ὅτε προῦπεμπε βασιλεὺς Ἀρταξέρξης εἰς Ἰουδαίαν συμπάσας τοὺς ἀίχμαλωτισθέντας. ἀναβαθμῶν δ' ὠνόμασε ταύτας τὰς ἐπανόδους ὁ ψαλμῶν ὁ πάνσοφος καὶ θαυμαστὸς προφήτης, ἀναβαθμῶν δὲ νόησον πνευματικὰς καρδίας, καὶ τὰς ἐν λόγῳ προκοπὰς τῶν ἀπὸ τῆς κακίας βινόντων εἰς τὴν ἀρετὴν ὡς περ ἐκ πολεμίων. Ὅπου δὲ κεῖται Γ' ἰα εἰς προγραφὴν σὺ νόει τὸν ἀντικειμένον ἐχθρὸν, ὃν ἀνείλεν ὁ λόγος, Ψαλμὸς δ' ἔχων ἐπιγραφὴν Ἀγγαίου Ζαχαρίου τῶν κατ' ἐκείνον τὸν κειρὸν προστρόφω: μεμνησθεῖς, ὑπὲρ ὧν καὶ συνέθετο τὸν ψαλμὸν ὁ Προφήτης. Τὸ μέντοι γε ψαλμὸς Δαβὶδ δοτικῶς λελεγεμένον ἔχει τινὰ δικστολήν ἢν ἐπισημαντέον ὅσον μὲν γὰρ Ψαλμὸς Δαβὶδ γενικῶς προγράφει, αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ Δαβὶδ γενικῶς προειρηκέναι, ὅπου δὲ κεῖται δοτικῶς ἄλλος μὲν ὁ συγγραφέας ἀνήκεται δὲ τῷ Δαβὶδ ὡς περ ἀνάθημά τι. Πρὸς τούτοις μάθε τί δηλοῖ φωνὴ ἢ τῶν ψαλμῶν κειμένων τῶν ψαλμῶν αὐτῶν ἐνίοις καὶ πολλάκις, ἐστὶ γοῦν τὸ διάψαλμα μετ' ἐσθλὴ τοῦ μέλους Ἐν γὰρ ὄργανοις μουσικοῖς τῶν ψαλμῶν λεγομένων πολλάκις μεταβάλλοντο εἰς ῥυθμούς, διαφόρους ὡς ἐν χορδαῖς ὡς ἐν φωναῖς τῶν μελῶν τί συνθέσεις ἢ νόησον διὰ ψαλμὸν μεταβολὴν προσώπου, μελωδομένου γὰρ ψαλμοῦ πρὸς τινος χοροφάτου

ἕτερος ὑποδέχεται τούτου τὴν ἀρμονίαν διάψαλμα δ' ὠνόμασται τὸ διάλειμμα τάχα Γρηγόριος δ' ὁ Νυσσαεὺς ἄλλην αἰτίαν λέγει ὡς ἀνωθεν τοῦ πνεύματος αἰεὶ χορηγουμένου τοῖς τοῖς ψαλμοῖς συγγράψαι πρὸς δὲ καὶ μελωδοῦσαι. Ἐγένετό τις ἑλλαμψικὴ κρείττων καὶ θειοτέρη, πρὸς ἣν ὁ μύστης ἴστατο ὡς περ ἐκπεπληγμένος τὴν τοῖκων μεταξὺ τομῆν τῶν μεμουτυργημένων ὁ λόγος κατωκίσατε διάψαλμα πανσόφως ἦτοι τομῆν, ὁ ἀλειμμα, τοῦ μέλους ἡσυχίαν. Οἱ δὲ σὺν ἐπιγράφοισι ἀντὶ διὰ ψαλμῶν, Ἐβραϊκῆ δ' ἢ συλλαβῆ, δηλοῖ δ' ἀνθολογίαν, δηλοῖ δὲ τὰς τοῦ πνεύματος ἀειφύτους ἐλλάμψεις, καὶ γὰρ ἐπέπαντο ποτὲ τῷ μελωδῷ τὸ μέλος ἀλλ' ἢ πνευματικὴ φωνὴ ἢ αἰεὶ κινουμένη. Ταῦτ' εἰσχωρικώτερον ἄρτι σοι συνοψίσει ἄρον σοι πρατηνῆνα μάλα παποθημένον ζήτημα μὲν βιβλίον οὐδὲν ἀνακαλύψας οὐδὲν γε ἕτερον ἡμῖν ἐν τούτῳ δὴ καὶ κρύψας λέξει λοιπὸν ἄπερ ζητεῖς τλήμενος τοῦ Ψαλλοῦ γε. κ

5. Ἐρμηνεῖα ἀκριβήτε τυπωμένη εἰς τὴν τάξιν τοῦ Πολυδίου παρὰ τῶν πατέρων ἡμῶν εἰς τὰς ἐπισήμους ἑορτὰς τοῦ ἐνιαυτοῦ.

6. Ἐρμηνεῖα τῶν ἔξω τῆς Κρήτης τόπων.

Ἡ Ἐρμηνεῖα αὕτη, ἢ μάλλον εἰπεῖν ταπαγραφία τῶν Ἱερῶν τόπων τοῦ ὄρους Σινάου καὶ τῶν Ἱεροπολιτικῶν γραμμένων εἰς τὴν κοινὴν γλώτταν τῶν τελευταίων Ἑξωντινῶν ἑκατονταετηρίδων εἶναι ἢ ἐξ ἧς:

α. Ἐρμηνεῖα τῶν ἔξω τῆς Κρήτης τόπων.

Ὁ θέλων ὑπάγειν εἰς τὸ ὄρος τὸ Σινάου ἀπὸ Κρήτης, εὐκολωτέρως ἀπὸ τῆν Σιτίαν. Μετ' εὐκολον κελὸν κειρὸν διὰ δ'. ἢ ἐ. ἡμέρας πιάσει τὸ Ταμιάθειν ὃ ἐστὶν χώρα μεγάλη, καὶ ἔχει κακοὺς καὶ πονηροὺς ἀνθρώπους καὶ πολλὰ μαγνησμένους. Ταύτην τὴν χώραν δέρνει ὁ Νεῖλος ποταμὸς εἰς τὸ Δυτικὸν μέρος μίλις 6'. ἢ ἑλαττον' αὐτὸς ὁ ποταμὸς εὐγάνει ἰχθῆδια πολλὰ, πολλὰ γένη· ἔχει δὲ ὁ ποταμὸς οὗτος καὶ νήσους ἢ καὶ χώρας πολλὰς γύρωθεν τοῦ Νεῖλου ποταμοῦ, ἦσαν τόπους καὶ χωρία ἐπέκεινα τῶν α. ἐκεῖ ἔχει ὁ τόπος πεδιάδας, πέτρα δὲ ἐκεῖ οὐδὲν εὐρίσκειται. Ἀπεκεῖ παγαίνει εἰς τὸ Κάρος, ἐστὶ μεγάλη καὶ εὐμορρωτάτη· ἔχει δὲ οἰκοδομὰς καὶ λιθὸν ἀπειρον, καὶ ἀπεκεῖ παγαίνει ὁ δρόμος εἰς τὸν Χάντιν τὸ λέγον· καὶ διὰ ἡμερῶν γ'. ὁδὸν εὐρίσκειται τοῦ Μωῦσῆ τῆρραρ, ὕδατα βλυγέα. Ἐκεῖ πλησίον ἐνὶ ἡ ἐρυθρῇ θάλασσᾳ, ὅπου ἐξέδησαν οἱ Ἑβραῖοι. Ἐκεῖ ἐνὶ γλυκῷ ὕδαρ ἀπὸ τῶν κειρῶν ἐκείνων. Καὶ ἀπὸ τὸ Κάρος ἐν 16 ἡμερῶν καὶ ἐπέκεινα δρόμος ἕως τὸ μονατήριον τοῦ Σινά· καὶ τούτο ἐνὶ κατὰ ἀνατολάς. Νοτικῶ δὲ τοῦ Μονατηρίου ἐστὶ τὸ ὄρος τὸ Χωρῆθ· ἐκεῖ ἐστὶ ναὸς περιβόητος ἢ μεταμόρφωσις τοῦ σωτήρος Χριστοῦ, καὶ πλησίον τοῦ ναοῦ κατὰ ἀνατολάς ἐν' ἡ ἁγία βήτος ἦν εἶδες ὁ Μωῦσῆς· καὶ ὁ ναὸς οὗτος στήκεται εἰς 16' κολῶνας, καὶ εἰς πᾶσα κολῶναν εἶναι ἴστας

ρισμένοι οἱ ἅγιοι τοῦ καθενὸς μηνός, καὶ πᾶσα κολώνα γεγλυμένη, καὶ μέσα ἔχει τὰ λείψανα τῶν ἁγίων τοῦ καθενὸς μηνός. Ἀντὶ τοῦ ἐνιαιυτοῦ ἔχουν τοὺς ἰθ' μῆνας. Βορινὰ τῆς ἁγίας βάρου τοῦ βήματος ἐνὶ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Ἀντύπα, καὶ μετ' αὐτόν, τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου· καὶ παρακατιῶν, ἡ ἁγία Βίρηνη, ἐπὶ δὲ τὸ νότιον μέρος τῆς ἁγίας βάρου ἐστὶν ἐκκλησία ὁ Πρόδρομος· καὶ μετ' αὐτόν ἡ ἁγία Ἄννα, καὶ ὁ ἅγιος Συμεὼν ὁ Στυλίτης, καὶ ταῦτα ὅλα κλείονται μέσα εἰς τὸν καθολικὸν ναόν. Ἀπέξω δὲ τοῦ ναοῦ μέσα εἰς τὸ μοναστήριον εἶναι ἐκκλησίαι ὁ ἅγιος Στέφανος, ὁ τίμιος Πρόδρομος, ὁ μέγας Χρυσόστομος, ὁ μέγας Νικόλαος, ὁ Προφήτης Ἀαρῶν, οἱ ἅγιοι Ζώργιος (α) καὶ Βάκχος· καὶ τῶν ἁγίων Θεοδώρων τοῦ στρατηλάτου καὶ τοῦ Τύρωνος, τὸ γενέσιον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Παῦλος, ὁ μέγας Γεώργιος καὶ ἡ ἁγία Αἰκατερίνα. Ἀπέξω δὲ τοῦ μοναστηρίου πρὸς τὸ νότιον μέρος ἀναβαίνομεν τὸ ὄρος τὸ Χωρήθ, καὶ εὐρίσκομεν ναόν τῆς Θεοτόκου, καὶ μετ' αὐτόν ἀναβαίνομεν, καὶ εὐρίσκομεν τοὺς προφήτας Ἡλίαν καὶ Ἐλισσαίον. Ὑπεράνωθεν εὐρίσκομεν τὴν ἁγίαν κορυφὴν εἰς ἣν περ εἶδεν ὁ Μωϋσῆς τὸν Θεόν. Ἐπειτα καταβαίνομεν ἐπὶ τὸ νότιον μέρος εἰς τοὺς ἁγίους μ', κάτωθεν δὲ εἰς τὴν ἀκρόρειαν τοῦ ὄρους ἐστὶ πᾶν ὠραιότατον κάθισμα. Ἀπκεῖ ἀναβαίνομεν ὡς ἐπὶ τὸ νότιον μέρος εἰς τὸ ὄρος τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης, ὅπερ ἐστὶν ὑψηλότερον, παρὰ τὰ ὄρη ἐκεῖνα πάντα. Ἐκεῖ δὲ ἐκεῖτα τὸ λείψανον τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης χρόνους τὸ φυλασσόμενον ὑπὸ δύο ἀγγέλων ἕως ὅτου ἀνεκόμισαν αὐτὸ ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ. Ἀπὸ δὲ τὸ ὄρος τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης καταβαίνομεν πάλιν εἰς τοὺς ἁγίους μ', ἔπειτα καταβαίνομεν πάλιν ἀλλαγῶ ὡς ἐπὶ τὸ βόρειον μέρος τοῦ ὄρους ἐν τινὶ τόπῳ χειμαρροειδῆ, καὶ εὐρίσκομεν κάθισμα τῶν ἁγίων ἀποστόλων ὠραιότατον, ἔπειτα περιπατοῦμεν ὡς ἐπὶ τὸ δυτικὸν μέρος καὶ εὐρίσκομεν τὸν χειμαρρὸν, εἰς ὃν περ κατέκαυσεν ὁ Θεὸς τὸν Δαθᾶν καὶ τὸν Ἀβειρῶν, ἐκεῖ εἰσὶν οἱ ἅγιοι Ἀνάργυροι Κοσμᾶς καὶ Δαμιανός, κάθισμα πᾶν ὠραῖον. Ἐπειτα καταβαίνομεν ὡς ἐπὶ τὸ βόρειον μέρος τοῦτου, εὐρίσκομεν τὴν πέτραν, ἡ λέγεται τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῆς κλίμακος, ἡ πέτρα οἶκει μετὰ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ. Ἀπὸ δὲ τοῦ Σινᾶ ἕως τὴν Ἱερουσαλήμ ἐστὶ δρόμος ἡμερῶν λ'.

Εἰς δὲ τὸν τάφον τοῦ Κυρίου ἡμῶν, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ τίς διηγήσεται, τὰ τεῖχη αἱ στοαὶ ἐκεῖναί αἱ ὑπερθάμαστοι, καὶ τὸ καθολικὸν βῆμα τοῦ ἁγίου τάφου ὑπάρχει μὲ κολῶνας ἢ ἕως τοῦ θρόνου. Ὁ ἅγιος τάφος ἔχει κολῶνας σ' καὶ ἐπάνω κουβούκλιον στρογγυλὸν μετὰ μολύβδου σκεπασμένον, καὶ κάτω ὁ ἅγιος τάφος μαρμαροειδής, καὶ ἐκεῖ εὐωδία ἀρρήτος, καὶ ἀνωθεν κατὰ ἀνατολὰς ἀναβαίνομεν σκαλοῦνι λ' εἰς τὸν ἅγιον Γαλγοθᾶ ἐνθα ἐσταυρώθη ὁ Κύριος· ἐκεῖ ἦν ἡ πέτρα ἡ τερμημένη, ἡ ὀρχεῖσα ἐν τῇ τοῦ κυρίου ἡμῶν σταυρώσει, καὶ ὑπο-

κάτω τῆς αὐτῆς πέτρας ἦν ἡ κάρτα τοῦ προπάτορος Ἀδὰμ καὶ εἰσέβην ἀπὸ τὸ τμήμα τῆς πέτρας τὸ πανάχραντον αἷμα τοῦ Χριστοῦ μου, καὶ ἐβάπτισεν αὐτόν, καὶ πρὸς νοτικὰ ἦν ἡ ἀποκαθήλωσις. Ἀπὸ δὲ τοῦ καθολικοῦ βήματος ὀπισθεν κατὰ ἀνατολὰς ἐστὶν ὁ τόπος ὅπου ἔκαμαν τοῦ Κυρίου ταῖς κλάπαις· καὶ κατὰ ἀνατολὰς ὅπου διεμέριζον αὐτοῦ τὰ ἱμάτια, καὶ ἐξ ἀριστερῶν ἐστὶν ἡ φρουρὰ ἡ ἐνέβαλον αὐτόν· ὀλίγον πρὸς δυσμὰς ἐστὶν ὁ κίων εἰς ὃν περ ἐμαστίγωσαν αὐτόν· ἀπὸ δὲ τοῦ μερισμοῦ τῶν ἱματίων πρὸς ἀνατολὰς καταβαίνομεν βαθμίδας μ' ἐνθα εὗρεν ἡ ἁγία Ἐλένη τὸν τίμιον σταυρόν, ἐκεῖ ἐστὶν ὁ θρόνος τοῦ πρώτου ἀρχιερέως Ἱεροσόλυμων Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου. τοσοῦτον μέγεθος ἔχει οὗτος ὁ ναός, ὅτι ταῦτα πάντα μέσον αὐτοῦ εἰσὶν· νηί, ἐν τῷ μεσαικίτῳ· ἐν δὲ γύρωθεν τούτων τίς δύναται ἐννοῆσαι καὶ ἀρηγήσασθαι τὸ ἔδαφος ὅλον διὰ μαρμάρων ψηφίων, ἀνωθεν δὲ αἱ θόλοι καὶ αἱ στοαὶ ζωγραφισμέναι μετὰ χρυσάριν ψηφιστικόν, ὅλος ὁ κάμπος χρυσοῦ μετὰ ψφίν. Ἀπὸ δὲ τοῦ ναοῦ πρὸς μεσημβρίαν ἕως ἡμῖσους μιλίου ἐστὶν ἡ ἁγία Σιών, ἐνθα τὸ ὑπερῶν καὶ ὁ δεῖπνος καὶ ἡ τοῦ Θωμᾶ ψηλάφησις. Ἀπὸ δὲ τοῦ ἁγίου τάφου ἕως τῆς ἁγίας Σιών ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν πρὸς μεσημβρίαν εἰσὶν αἱ οἴκοι Δαβὶδ καὶ Σολομῶντος· πορευόμενοι δὲ κατὰ ἀνατολὰς ἐρχόμεθα ἐν τῇ Γεθσημανῇ, καὶ καταβαίνομεν βαθμίδας ν', ἐνθα ἐστὶν ὁ τάφος τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου. Ὅπισθεν δὲ τοῦ ναοῦ ἐστὶν ὁ τόπος, ὅπου ἦν πέραν τοῦ χειμαρροῦ, ὅπου ἐνύσταξαν οἱ μαθηταί, καὶ ἡ προσευχὴ τοῦ κυρίου καὶ ἡ προδοσία. Ἀνωθεν δὲ πρὸς ἀνατολὰς εἶναι τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν· πρὸς τὸ νότιον μέρος κάτωθεν ἐστὶν ἡ κολυμβήθρα τοῦ Σιλωᾶ εἰς ἣν ἀνέβλεψεν ὁ τυφλός· αἱ δὲ εἰ στοαὶ τοῦ Σολομῶντος μέσον εἰς τὴν πόλιν Ἱερουσαλήμ, ὁμοίως καὶ τὸ ἱερὸν ὃ ἐδίδασκεν ὁ κύριος, καὶ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, τὸ δὲ πατριαρχεῖον, πλησίον ἐστὶ τοῦ ἁγίου τάφου· ἡ δὲ πύλη ἡ κατὰ ἀνατολὰς ἡ κεκλεισμένη ἐστὶ πλησίον τοῦ Ἱεροῦ ὡσεὶ λίθου βαλῆν. Ἀπὸ δὲ τῆς πόλεως Ἱερουσαλήμ ἕως τῆς πόλεως Βηθλεὲμ ἐνθα ἐγεννήθη ὁ Κύριος ἡμῶν ἐν τῷ ἁγίῳ σπηλαίῳ ὑπάρχει μίλια σ' πρὸς μεσημβρίαν, ἐκεῖ ἦν ὁ τόπος τῶν ποιμένων, καὶ ὁ οἶκος τοῦ Βύρραθᾶ καὶ τὸ μνημεῖον τῆς Ραχήλ, καὶ ὁ στόλος τοῦ ὀσίου Συμεὼν, καὶ ἡ μονὴ τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ, οὗ ὑπνώσεν καὶ ἐραγεν ἀναστάς, ἐπορεύθη ἐν τῇ ἰσχυί τῆς βρώσεως ἐκείνης μ' ἡμέρας καὶ μ' νύκτας ἕως ἐλθῶν ἐν τῷ ὄρει Χωρήθ. Ἀπὸ δὲ τῆς Ἱερουσαλήμ πορευόμενοι πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος μίλια ἰθ' ὑπάρχει ἡ μονὴ τοῦ μεγάλου καὶ ὀσίου πατρὸς ἡμῶν Σάββα τοῦ ἡγιασμένου, καὶ ποῖος νοῦς ἐννοῆσαι ἢ γλῶσσα ἐξισχῦσαι καὶ διηγήσασθαι; εἰς τί τόπον τεθεμελιώται ἡ τοιαύτη μονή; οὕτως ὡς ἀληθῆς ἐστὶν ὁ λόγος ὃν εἶπον οἱ ἅγιοι, ὅτι τὰς ἐρήμους ἐπόλισεν· οὐκ ἐστὶν ἐκείνη μονή, ἀλλὰ πόλις ἀρχαιοτάτη καὶ χώρα ἀνεκδιήγητος, ἡ χώρα ἐκτοίκουν ἰθ' χιλιάδες ἀσκηταὶ ὑπὸ ἐνὸς ἀγαθοῦ καὶ καλοῦ ποιμένου ποιμαίνοντες τοῦ ὀσιωτάτου πατρὸς ἡμῶν, λέγω, Σάββα· ὁ ναός ἐκεῖνος, ὃ Θεοῦ χάρις·

(*) ΣΗΜ. ΠΑΝΑ. Διορθωτικὸν Σέργιος.

καὶ τίς διηγῆσεται τὴν εἰκονογραφίαν ἐκείνην τοῦ τοίχου; τί κολόρια ὑπῆρχον ἐκεῖνα, μετὰ τοσοῦτον χρόνον ἐρημωμένα ἵνα λάμπουν ὡσπερ ὁ ἥλιος; ὄντως θαυμαστά τὰ ἔργα σου Κύριε! καὶ εἰς τί ἐρημίαν ἐρημώθησαν! Ἀπὸ τοσοῦτον πλῆθος μοναχῶν τῶν τότε σήμερον ἦν ἐκεῖ εἴ ἢ καὶ ἕλαττον οἱ μοναχοί. Ἀπὸ δὲ τοῦ ἁγίου Σάββα τῆς ἁγίας μονῆς καὶ ἄπισθεν μίλιας γ'. ὑπάρχει ἡ μονὴ τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Θεοδοσίου τοῦ Κοινοβιάρχου ἡνπερ σήμερον κρατοῦν οἱ Μουσουλμάνοι, καὶ σταυρίζουν τὰ βῶδιά των μέσα. Ἐὰ τῶν ἐμῶν ἀμαρτιῶν, καὶ τίς αὐτὰ ἰδεῖν καὶ οὐ κλαύσει τὴν δυστυχίαν ἡμῶν τῶν ἀθλίων χριστιανῶν; πῶς καὶ διατί ὁ Θεὸς τοῖς βαρβάραις ἔθηκε ταῦτα ἐδώρησάτο; ὁ Θεὸς οἶδεν ὅτι αὐτῷ πρέπει δοῦναι εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν. »

Ἐκ τῆς καταστάσεως εἰς τὴν ὁποίαν περιγράφεται ἐν τῇ χωρογραφίᾳ ταύτῃ εὐρισκόμενος ὁ ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸς τῆς Ἀναστάσεως καὶ ἐκ τῆς περιγραφῆς τοῦ ἐν αὐτῷ ἁγίου τάφου δύναται τις νὰ εἰκάσῃ, ὅτι ὁ γράψας αὐτὴν ἐξῆ πιθανῶς περὶ τὰς ἀρχὰς ἢ τὰ μέσα τῆς ΙΔ'. ἑκατονταετηρίδος.

7. *Κανὼν εἰς τὴν ἁγίαν ἑμοσύσιον, ἀδιαφρο-
στον, καὶ ζωποῦν Τριάδα οὐ ἢ ἀχροστιχίς.*

Τὸ τρισήλιον τῆς θεότητος φάος
σὺν ἀρχαγγέλοις ἀσιγήτως δοξάζω
Γρηγόριος ὁ Μαλαξὸς κατὰ πόθον.

Οὐδαμοῦ ἀλλοθι ἀπαντῶ τὸν Μαλαξὸν τοῦτον Γρηγόριον, ἀλλὰ τὸ ἐπωνύμιόν του δείχνει αὐτὸν ἐξἄπαντος τῆς αὐτῆς οἰκογενείας τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων Μαλαξῶν, τοῦ τε Πρωτοπαπᾶ Νικολάου, καὶ τοῦ Ἐμμανουὴλ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὡς ὑπέμνησα ἀνωτέρω, ἀπογράφαντος ἢ συναθροίσαντος τὴν Πατριαρχικὴν Ἱστορίαν. Εἰς τὸ τέλος τοῦ Κανόνος, μετὸν ὁποῖον τελευταῖα τὸ χειρόγραφον τοῦτο, ὁ γραφεὺς διαδήλοι τὸ ὄνομα αὐτοῦ διὰ τῶν ἐξῆς λόγων:

« Θεοῦ τὸ δῶρον καὶ Ἰωάννου Ἱερέως τοῦ κυ-
νηγοῦ κόπος, τέλος κατὰ πάντα δόμη ὁ Θεὸς ἡμῶν
δόμη » Ἐπειδὴ δὲ τοῦ ἔμεναν καὶ πέντε ἢ ἐξ σελί-
δες τοῦ τετραδίου ἀγράφοι, ἐπλήρωσε καὶ ταύτας
μετ' εὐχὴν τινὰ ἐπιγραφομένην:

8. *Εὐχὴ ἐξομολογήσεως πρὸς τὸν ποιητὴν καὶ
πλάστην ἡμῶν Θεόν, ποίημα Σωφρονίου τοῦ τα-
πεινοῦ Ἱερομονάχου τοῦ Μπέτου τοῦ Κρητός.* »

Ἄγνωστος εἰς ἐμὲ ὁ Κρητὸς οὗτος Σωφρόνιος Μπέ-
της. Ἀλλ' εἶναι περίεργον ὅτι παικίλλει τὴν εὐχὴν
αὐτοῦ εἰς δύο τινὰ μέρη καὶ διὰ στίχων ἱαμβικῶν
ρυθμικῶν λέγων εἰς τὸ μὲν:

« καὶ τοῖς ἐμοῖς ὀφθαλμοῖς στιγνῶδ' ὤψισα
ὀφθαλμοί [μου] σταλάξατέ βυθοῖς δακρύων
ἐν τῇ τελευταῖᾳ καὶ τάχα ζωῆς τύχῳ. »

εἰς δὲ τὸ ἄλλο:

« φιλαῖς ὑπαντῶν καὶ κρατεῖς ὑπ' ἀγκάλαις
ὦ σπλάγγνα πατρὸς τίς φρονῶν ἀπελπίσαι. »

Ἐκτάνθην ὁπωσοῦν εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ ἀντε-
γράφου τούτου ἐπειδὴ μετ' ἐράνη νὰ εἰδῶ τινα εἰς
αὐτὸ καὶ ἀνέκδοτα, καὶ ἀξία ὁπωσοῦν ἢ εἰδήσεως
ἢ περιεργείας.

ΧΕΙΡΟΓΡ. Θ'. Περιέχονται ἐν τούτῳ δύο πραγ-
ματεῖαι, αἱ ἐξῆς:

1. *Ἐξήγησις εἰς τοὺς κανόνας τῶν ὀκτῶ ἡχῶν
Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ.* Ἄνευ ἀρχῆς, διότι λεί-
πει ἡ πρώτη σελὶς τοῦ χειρογράφου. Εἶναι ὁμοίως ἢ
ἐξήγησις αὐτῆ Θεοδώρου τοῦ Προδρόμου, τοῦ ὁ-
ποῦ το ὄνομα φέρεται εἰς τὴν ἐπομένην.

2. *Τοῦ Προδρόμου τοῦ φιλοσόφου κυρίου Θεο-
δώρου ἐξήγησις εἰς τοὺς ἐν ταῖς Ἱεραῖς Δεσποτι-
καῖς ἑορταῖς ἐκτεθέντας κανόνας παρὰ τῶν ἁγίων
μελωδῶν Κουσμᾶ καὶ Ἰωάννου.* Ἀρχεται δὲ ἡ
ἐξήγησις αὐτῆ ἀπὸ τῆς ἑορτῆς τοῦ Σταυροῦ καὶ λή-
γει εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.
Εἰς τὰς τελευταίας σελίδας τοῦ χειρογράφου ἐπροσ-
τέθησαν ὑπὸ τοῦ γραφεῖος:

3. *Δίορκος Ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας ἐπι-
στολὴ πεμφθεῖσα πρὸς τινα ἐπίσκοπον Ῥώμης
περὶ τῶν ἀζύμων καὶ τοῦ Σαββάτου.*

4. *Σιθηριανοῦ Ἐπισκόπου Γαβᾶλλων περὶ τῆς
προσηγορίας τοῦ ἀνθρώπου.*

5. *Συμῶν Μεταγραστοῦ εἰς τὸν θρήνον τῆς
Θεοτόκου.*

Τὸ χειρόγραφον τοῦτο, ὡς συμπεραίνω ἐκ τῆς
γραφῆς καταπύκνου οὐσῆς ἀπὸ πάσης λογῆς συντο-
μογραφικῶν ἢ γραμματοδέσμων, πρέπει νὰ ἀνήκῃ
εἰς τὴν ΙΔ' ἢ ἔσως καὶ τὴν ΙΓ' ἑκατονταετηρίδα.
Ἦτον δὲ αὐτὸ κτήμα ποτὲ Ἀρσενίου Καλοῦδῆ τοῦ
Κρητός, ἀνεψιῶ τοῦ ἐκ τοῦ τετραγλώσσου Θεσαυ-
ροῦ γνωστοῦ εἰς πάντας ἡμᾶς Γερασίμου Βλάχου
προκύπτει δὲ τοῦτο ἐκ σημειώσεως κειμένης περὶ
τὸ τέλος ἧτις ἔχει οὕτως: « κατ' Ἑπτ. ὕστερη διὰ
μέσον τῆς διαθήκης τοῦ λογιωτάτου ποτὲ Ἀρσε-
ρίου Καλοῦδῆ ἡγουμένου τῆς Κορείας τῆς Παλαιο-
πέλειος ἐν Κερκὸρα τῇ Νήσῳ, ἐδώρησέ μοι τὸ πα-
ρὸν βιβλίον, ὡς καὶ ἄλλα τρία κατὰ τὴν αὐτοῦ
ἰσχάτην διαθήκην καὶ οὕτως ὑπογράψω. Γεράσι-
μος Ἱερομόναχος ὁ Δαρκᾶς βεβαίονω ὡς ἀνωθεν »
Ολίγον κατωτέρω ὀνομάζει ὁ αὐτὸς καὶ τὰ ἄλλα
βιβλία. Τὸ μέγα δεξικὸν Σουδα, τὸ παρὸν, τετρα-
βάγγελον, Ἐυχολόγιον χριστομένον καὶ τὴν εὐ-
χὴν του Γεράσιμος Ἱερομόναχος ὁ Δαρκᾶς. » Μᾶς
φανερῶναι δ' ἀκόμη ὅτι ἀντέγραψε καὶ ἰδίᾳ χειρὶ
τὸ αὐτὸ βιβλίον τοῦ Προδρόμου. « Ἐμμεταγράπτῃ τῷ
παρὸν βιβλίῳ ὁ σοφώτατος κθρ Θεόδωρος Προδρο-
μος ἐπ' ἑμοῦ Γερασίμου Ἱερομονάχου τοῦ Προ-
δρομίτη εἰς τοὺς ἀγίᾳ Ἰουλίῳ ἰσχάτη ἐν Κερκὸρα. »

Τὸ χειρόγραφον τοῦτο τοῦ Προδρόμου ἐγνώρισαν
ποτὲ καὶ οἱ δύο συναδουπόροι ἕρον καὶ Wheeler,
οἵτινες ἐν τῷ Περιόδευτικῷ αὐτῶν (Voy. d'Ital. et de
Dalm. et de Grèce, etc. Lyon 1678 12° t. I. p. 127)
λέγουσι ταῦτα: « ὅτι ἐν Κερκὸρα εἰς τὸ τέλος τοῦ
προαστείου Παρίσης κεῖται ἡ ἐκκλησίαι Pantagioῖ
ἦτοι, ὡς ἐξήγουσιν αὐτοί, des tous saints (τῶν ἁ-
γίων πάντων), ὅπου ὑπῆρχαν διὰ καὶ ἰδῶσι τὸν Πατῆ

πάν, τὸν Ἱερομόναχον Ἀρσένιον Καλούδη, Calati, ἀξίον ἱεροκήρυκα σπουδάσαντα ἐν Παταβίᾳ· καὶ ὅτι ἐδειξεν οὗτος εἰς αὐτοὺς χειρόγραφά τινα πολὺ περιέργη, μεταξὺ ἄλλων ἀνέκδοτον τι ἐπιγραφόμενον Paliloi, ἐπιτομὴν τινα ὑπάρχον τῶν συγγραμμάτων Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, καὶ προσέτι ὑπόμνημα τοῦ Πτωχοπροδρόμου εἰς τοὺς ὕμνους τῆς Γραικικῆς Ἐκκλησίας, un commentaire de Ptochoprodrogome sur les hymnes de l'Eglise Grecque. Τὸ χειρόγραφον λοιπόν, τὸ ὅποιον εἶδαν οἱ δύο οὗτοι περιοδεύται ὑπάρχει τὸ ἤδη πρὸ ὀφθαλμῶν μας· ἡ δὲ ἐκκλησία περὶ τῆς ὁποίας ὀμιλοῦσιν ὡς κειμένης ἐν τῷ προαστείῳ Γαρίτζης ὑπ' αὐτῶν περιγραφομένη Βυζαντινοῦ σχήματος, ὅ ἐστι σταυροθαλίου, καὶ ἐπὶ τοῦ προθύρου ἐπιγραφὴν ἔχουσα εἰς τοὺς Ἀποστόλους Ἰάκωβον καὶ Σωσίπατρον, εἶναι ἡ ἐν τῷ πλησίον Προαστείῳ Ἀναμομύλω Ἐκκλησία τῶν Ἀποστόλων τούτων λεγομένη κοινῶς οἱ Ἅγιοι, τὸ ὅποιον ἐκεῖνοι παρήκουσαν Pantagioi, καθὼς ἴδμεν παρήκουσαν τὴν αἰδὲ ἀντὶ τίνος ὡς Paliloi καὶ τὸ ὄνομα τοῦ θειχθέντος εἰς αὐτοὺς συγγραμματος Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ. Πολλὰ τοιαῦτα παρακούσματα ἀπαντῶμεν ὁσημέρην εἰς τὰ περὶ τῶν τόπων μας ὁδοιπορικὰ τῶν ξένων, ὡς ἢ μὴ καλῶς γνωρίζοντων αὐτῶν τὴν γλῶσσαν, ἢ καὶ ἀπατωμένων πολλάκις ἐκ τῆς προφορᾶς. Ὁ Καλούδης, διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ ὀλίγον πάλιν εἰς αὐτόν, ὅστις ἦτον ἐρχόμενος ἐν τῇ βῆθεισῃ ἐκκλησίᾳ, ἔγινε μετέπειτα ἠγούμενος τῆς ἐν τῷ προαστείῳ Γαρίτζης Πενταγίας τῆς Παλαιοπόλεως, μοναστηρίου τότε οὐσης, διαδεχθεὶς τὸν ἐκεῖ προηγουμενεύσαντα Θεῖον του Γερασίμου Βλάχου ἀπελθόντα εἰς Βενετίαν. Ἐν τῇ αὐτῇ τῆς ἐκκλησίας ταύτης ἐπὶ τοῦ λιθίνου ἀνωφλίου καταρειπωμένου τινος κελλίου ἀνέγνωσα πρὸ χρόνων τινῶν τὸ ἐξῆς δίστιχον ἠρωσελεγιόν·

« Ἀρσένιος ἱὸς Καλλούδης αἴσια ρίζων
Μητρὶ Θεοῦ Μαρτῆ ἤρατο τὸν δε δόμον. »

Ὁ Καλούδης ἦτον βέβαια τῶν λογίων εἰς τοῦ τότε κειροῦ ἐπιστάτην αὐτὸς διατρίδων ἔτι ἐν Βενετίᾳ τὸ 1659 εἰς τὴν ἐκδοσιν τοῦ τετραγλώσσου Θεσαυροῦ τοῦ θείου του Γερασίμου, ἐνθα ἀναγινώσκονται καὶ ἐπιγράμματα αὐτοῦ δύο, τὸ μὲν εἰς τὸν μέγαν Δούκαν τῆς Τυρρηνίας Φερδινάνδου 6', τὸ δὲ εἰς αὐτὴν τὴν βίβλον. Μετ' ὀλίγον δὲ ἐχρημάτισε καὶ διδάσκαλος τοῦ ἐν Παταβίᾳ Κυττουνικοῦ φροντιστηρίου ὅτε καὶ τὸ Προσκυνητᾶριον τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ Ἱερῶν τόπων ἐξέδωκε διὰ τύπων ἐν Βενετίᾳ.

Αἱ ἐξηγήσεις τοῦ Προδρόμου ὑπάρχουσιν ἀκόμη ἀνέκδοτοι. Ἀλλά, μεταξὺ λόγων, νὰ ἦναι ἄρα γε αὐτός ὁ αὐτὸς καὶ ὁ ῥηκινδύτης ἐκεῖνος πειναλὴς Μοναχός, ὅστις διὰ τῶν δύο γνωστῶν χυθαιογλώσσων στιχουργιῶν του ἀποκλαίεται τόσον περὶ τῆς πενίας του πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Μανουὴλ τὸν Κομνηνόν; Ἐγὼ, φίλε μου ἀμφιβάλλω ὀλίγον περὶ τούτου, διότι πρῶτον ὁ Θεόδωρος, στοχάζομαι, οὐ

δαμοῦ ἐπὶ τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων τιτλοφορεῖται μὲ μοναστικὰ προσωνομῖα. Εἰς τὸ ὄνομά του δὲν πρόσκειται ἄλλο παρὰ μόνον τὸ τιμητικὸν «Κυροῦ Φιλοσόφου» δευτέρου συνεπισχυεὶ τρόπον τινα τὴν ἀμφιβολίαν μου καὶ ὅτι εἰς τοὺς Ἑλληνικοὺς πρόλογους τῶν εἰς τὸ ὄνομά του φερομένων ἐκείνων στιχουργιῶν, οἱ ὅποιοι πρέπει νὰ ἐτέθησαν εἰς αὐτὰς ὡς τηλαυγῆς βέβαια πρόσωπον τοῦ οἰκοδομηματός, προδίδεται ἀδαῆς τοῦ Ἑλλήνος λόγου, ἐνῶ ὁ αὐτὸς μαρτυρεῖται ἀπὸ τὰς ἄλλας του συγγραφάς καὶ πᾶν ἐγκρατῆς τούτου· ἀλλὰ προσέτι καὶ ἐάν ὑποτεθῇ τέλος πάντων Μοναχός, ἐπειδὴ εἰς τὸ δεύτερον ποίημα, εἰς τὸ ὅποιον παρακαλεῖ τόσον τὸν Αὐτοκράτορα διὰ νὰ τὸν ἐλεῆτῃ ὀνομάζεται μόνος του Ἰλαρίων, μὲ φαίνεται ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἦτον πλέον ὁ Θεόδωρος ὁ παρουσιαζόμενος μὲ τοιοῦτον κηλογορικὸν ὄνομα, ὅστις κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν τῆς ἐκκλησίας συνήθειαν ἔμελλε νὰ μετονομασθῇ μὲ κένεν ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ γράμματος, ὡς καὶ τὸ κοσμικόν του, Θεοδώρητος, φερειπεῖν, ἢ Θεοδόσιος, ἢ Θεοφάνης ἢ Θεόκλητος, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον, ἢ καὶ αὐτὸ τέλος ἀμετάβλητον κρατῶν τὸ Θεόδωρος, ὡς πολλάκις ἔθασ. Ἐκ τούτων ἀπάντων κλίνω νὰ ὑποπτεύσω ὅτι ἄλλος τις ἦτον ὁ χυθαῖος στιχουργός, φέρων ἴσως καὶ αὐτὸς τὸ αὐτὸ ἐπάνυμον, καὶ διὰ τὴν πενίαν ἴσως πρὸς διαφορὰν ὑπὸ τῶν πολλῶν προσεπονομαζόμενος Πτωχοπρόδρομος. Ἀλλὰ ταῦτα ὀπίσης ἔχονται πιθανότητος ἀφίνω νὰ τὰ κρίνῃ ἢ σὴ λογιότις· ἐγὼ δὲ καταπαύων ἐνταῦθα τὸν περὶ τῶν χειρογράφων τούτων λόγον, σὲ εὐχομαι ἀπὸ ψυχῆς ὑγίαν καὶ πᾶν ὅ,τι καταθύμιον.

Ἐν Κερκύρᾳ, τῇ 12 Φεβρουαρίου 1858.

X. ΦΙΛΗΤΑΣ.

Ἡ ΜΑΓΙΣΣΑ ΤΗΣ ΤΡΟΥΒΙΛΛΗΣ.

—ooo—

Α'.

Ἐπὶ τῆς Νορμανδικῆς ὄχθης, εἰς τοὺς πρόποδας ἀκτῆς ἀποτόμου καὶ βραχώδους, παρὰ τὸ στόμιον μικροῦ ποταμοῦ, κεῖται, ὡς φησὶ περισσεύσας αἰωρουμένη μεταξὺ βράχων, τὸ θελκτικὸν πολίχνιον τῆς Τρουβίλλης, τοῦ ὁποίου διαφόρους γραφικωτάτας θέσεις παρέστησαν πολλάκις αἱ σκηνογραφίαι τοῦ περιφήμου ζωγράφου Ἰσαβίου. Πολὺ δὲ πλησίον αὐτοῦ κεῖται ὁ ὠκεανός, κοινὸν κτῆμα πληθῶς πτωχῶν ἀλιέων.

Εἰς τὴν Τρουβίλλην ὑπῆρξαν ἀνέκαθεν μάγισσαι καὶ μάγοι ἢ φαρμακεῖς· ἀλλὰ μεταξὺ τῶν φίλων τούτων τοῦ δαίμονος, οὐδεὶς ποτε κατίστη τοιοῦτον διαβόητος, ὅσον ἡ γραῖα Μαργκρίτα. Τὰ παιγνιώχαρτα, τὸ στέμφυλον τοῦ καφέ, αἱ γραμμὲς τῆς χειρὸς, τὸ πᾶν τέλος τῇ ἐχρησίμειεν ὡς